

วิวัฒนาการของการสอนซอด้วงระดับพื้นฐาน

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิวัฒนาการรูปแบบการสอนซอด้วงของอาจารย์ทั้ง 3 ท่าน ต่อจากบทที่แล้ว ผู้วิจัยได้ศึกษาการหัดสีซอด้วงในระดับขั้นพื้นฐานหรือขั้นแรกของการหัดสีซอด้วง ซึ่งจะต้องสอนนักเรียนหรือผู้ที่หัดสีซอด้วงยังไม่เป็น อาจารย์แต่ละท่านจะมีวิธีการสอนที่คล้าย ๆ กัน แต่จะมีรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกันออกไป แล้วแต่วิธีการสอนของแต่ละสำนัก บ้าน หรือครูสอนดนตรีที่สอนอาจารย์ทั้ง 3 ท่าน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา

1. การสอนสีสายเปล่าซอด้วง
2. การสอนลงนิ้วไล่เสียงซอด้วง
3. เพลงแรกสำหรับฝึกหัดสีซอด้วง (ผู้วิจัยไม่กำหนดเพลงฝึกหัด)

เมื่อนักเรียนหรือผู้เรียน สามารถนั่งพับเพียบและจับซอด้วงในท่าที่ถูกต้องแล้ว ครูผู้สอน จะเริ่มให้ผู้เรียนหัดสีซอด้วง โดยเริ่มจากการสีสายเปล่าหรือบางท่านเรียกว่าหัดไกวคันชัก ให้ผู้เรียนหัดลากคันชักช้า ๆ เพื่อเป็นการฝึกให้ผู้เรียนสามารถควบคุมคันชักที่ตนเองสีนั้น ให้เกิดเสียงที่ดัง กังวานใส และให้มีเสียงที่ยาวสม่ำเสมอ การสอนของครูผู้สอนนั้น บางท่านก็สอนตามรูปแบบที่ตนเองได้เคยเรียนกับครูที่สอนมา คือรักษารูปแบบการสอนของครูสมัยก่อน ๆ เอาไว้ บางท่านก็สอนตามรูปแบบที่ตนเองได้วิเคราะห์แล้ว เห็นว่ารูปแบบที่ตนปรับปรุงนั้น มีความเหมาะสมกับผู้เรียนมากที่สุด

เมื่อครูผู้สอนเห็นสมควรแล้วว่าผู้เรียนสามารถฝึกหัดสีซอด้วงในขั้นต่อไปได้ ครูผู้สอน จะหัดให้ผู้เรียนฝึกลงนิ้วซอด้วง โดยครูผู้สอนอาจจะสีนำก่อนแล้วให้ผู้เรียนสีตาม หรือครูผู้สอน อาจจะทำคำনিไว้บนสายซอด้วง แล้วให้ผู้เรียนกดสายตามจุดที่ทำคำনিไว้ ทั้งนี้ก็แล้วแต่ความเหมาะสมหรือความสะดวกของครูผู้สอนหรือของผู้เรียนเอง การลงนิ้วซอด้วงนั้นจะต้องยึดเสียงเป็นหลัก เสียงที่สีออกมาจะต้องไม่เพี้ยน ซึ่งถ้าเพี้ยนครูผู้สอนจะต้องรีบแก้ไข มิฉะนั้นเสียงที่เพี้ยนเหล่านี้ก็จะติดหูผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจว่าเสียงที่เพี้ยนเป็นเสียงที่ถูกต้อง มีครูผู้สอนหลายท่านที่สอนลงนิ้วซอด้วงแต่ใช้รูปแบบของนิ้วซออุเทน ซึ่งทำให้รูปแบบของนิ้วและน้ำหนักลงของนิ้วนั้นผิดไป ครูผู้สอนจึงต้องระมัดระวังในรายละเอียดเหล่านี้ด้วย

การต่อเพลงแรกสำหรับผู้เรียนนั้น ก็ขึ้นอยู่กับอาจารย์ผู้สอนว่าควรจะต่อเพลงใดเพื่อให้เหมาะสมกับเครื่องดนตรีชิ้นนั้น เพราะเครื่องดนตรีแต่ละอย่างต่างก็มีเพลงสำหรับฝึกที่แตกต่างกันไป อาจารย์บางท่านต่อแบบครูสมัยก่อนโดยมีเพลงสำหรับฝึกคันชักและนิ้ว บางท่านเอาเพลงที่ผู้เรียนคุ้นเคยมาต่อเพื่อผู้เรียนจะได้แม่นเพลงเร็วขึ้น ซึ่งต่างก็มีเหตุผลและข้อดีข้อเสียต่างกันไป ผู้วิจัยจึงได้ทำการอภิปรายในรายละเอียดดังต่อไปนี้

อาจารย์เบ็ญจรงค์ ธนโกเศศ

เมื่อผู้เรียนสามารถนั่งและจับซอด้วงในลักษณะที่ถูกต้องแล้ว การฝึกในขั้นต่อมาของการสอนซอด้วงของอาจารย์เบ็ญจรงค์คือ การหัดสีสายเปล่าซอด้วงหรือการหัดไกวคันชัก ซึ่งผู้เรียนต้องหัดใช้มือขวาในการลากคันชักเข้า - ออก ส่วนมือซ้ายจับคันทวนซอด้วงไว้เฉย ๆ ยังไม่ต้องลงนิ้วกดสายซอด้วง

1. รูปแบบการสอนสีสายเปล่าซอด้วงของอาจารย์เบ็ญจรงค์ ธนโกเศศ

รูปที่ 3.1 ก

อาจารย์เบ็ญจรงค์ใช้มือขวาที่จับคันชักลากคันชักมาทางด้านขวามือ โดยจุดเริ่มสีของหางม้า วัดจากหมุดยึดหางม้าเข้ามาประมาณ 25 เซนติเมตร (รูปที่ 3.1 ก) แล้วค่อย ๆ ลากคันชักมาทางขวามือช้า ๆ จนเกือบสุดถึงปลายคันชักโดยให้หางม้าสีกับสายท่อมซอด้วงซึ่งเรียกว่า“คันชักออก”

รูปที่ 3.2 ก

เมื่อลากคันชักมาเกือบสุดปลายคันชัก อาจารย์เบ็ญจรงค์ใช้มือขวาที่จับคันชักลากคันชักมาทางด้านซ้ายมือ โดยจุดเริ่มสีของหางม้า วัดจากปลายคันชักเข้ามาประมาณ 13 เซนติเมตร (รูปที่ 3.2 ก) แล้วค่อย ๆ ลากคันชักมาทางซ้ายมือช้า ๆ จนถึงจุดที่เริ่มสีคันชักออก โดยให้หางม้าสีกับสายเอกสอดด้วง ซึ่งเรียกว่า “คันชักเข้า”

การหัดลากคันชักสอดด้วง อาจารย์เบ็ญจรงค์ลากคันชักออกใช้เวลาประมาณ 2.24 วินาที และลากคันชักเข้าใช้เวลาประมาณ 1.84 วินาที เฉลี่ยเวลาการลากคันชักเข้าและออกของอาจารย์เบ็ญจรงค์ในแต่ละครั้งประมาณ 2.04 วินาที การลากคันชักของอาจารย์เบ็ญจรงค์จะลากเป็นเสียงซอล - เร ซึ่งเสียงซอลเป็นคันชักออก ส่วนเสียงเรเป็นคันชักเข้า “ความเร็วในการลากคันชักก็แล้วแต่คน ช้ากว่านี้ก็ได้ เร็วกว่านี้ก็ได้ เพียงแต่ให้เสียงที่ออกมาไม่แกรกก็พอ เดี่ยวสีไปเรื่อย ๆ ก็คุมคันชักได้เอง” (เบ็ญจรงค์ ธนโกเศศ, สัมภาษณ์, 3 เม.ย. 2548) อาจารย์เบ็ญจรงค์จะให้ผู้เรียนสีสายเปล่าสลับไปเรื่อย ๆ หลาย ๆ รอบ จนกว่าเสียงซอลที่สีออกมานั้นจะมีความใส ไม่แกรก

ส่วนมือซ้ายยังต้องจับคันทวนซอดังไว้ เพื่อมิให้ซอแกว่งหรือคั่นและมีให้คันทวนซอเอนมากเกินไป แต่นิ้วมือข้างซ้ายยังไม่ต้องลงนิ้วกดสายซอ เพราะเป็นการฝึกสีสายเปล่าโดยมือซ้ายจะจับคันทวนซอดังไว้ในลักษณะรูปที่ 3.3 ก

รูปที่ 3.3 ก

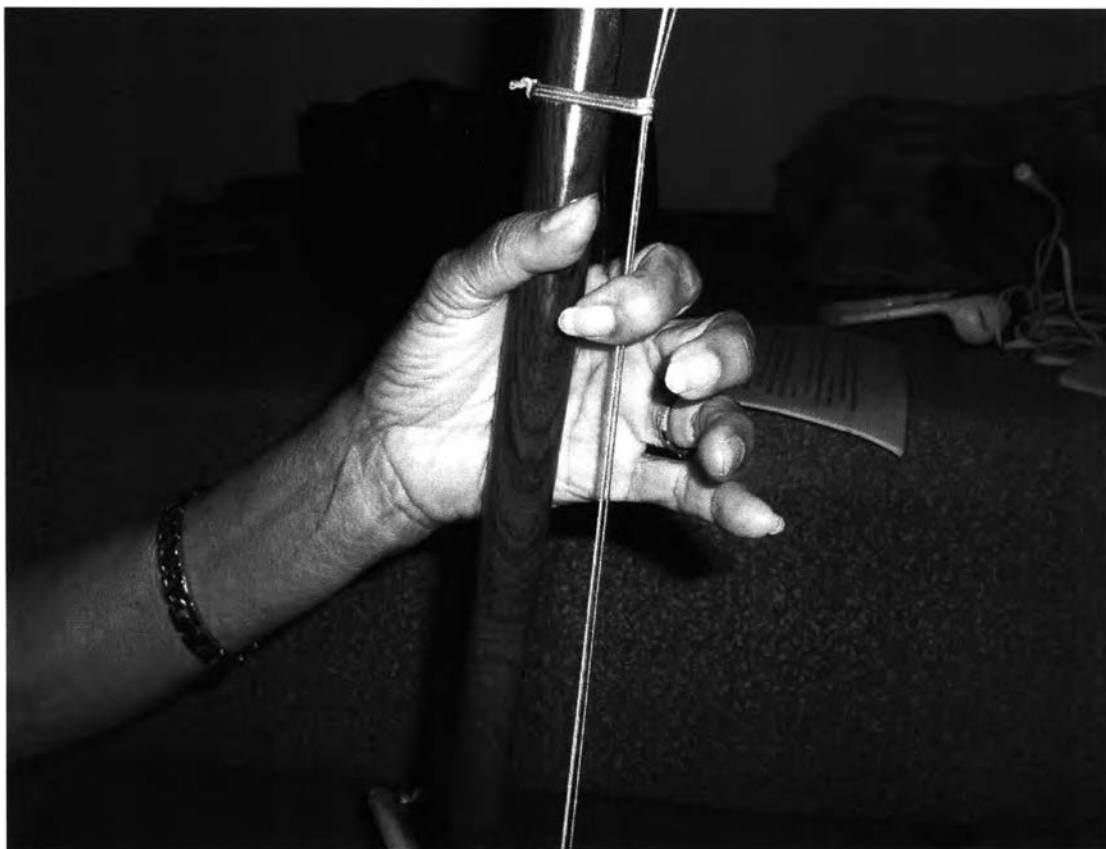
2. รูปแบบการสอนลงนิ้วไล่เสียงซอด้วง

เมื่อผู้เรียนสามารถตีสายเปล่าจนเสียงใส ไม่แกรกแล้ว ขั้นตอนมาของการสอนคือฝึกให้ผู้เรียนไล่นิ้วซอด้วง หรือฝึกไล่เสียงซอด้วง รูปแบบการฝึกไล่นิ้วซอด้วงของอาจารย์เบญจรงค์มีดังนี้

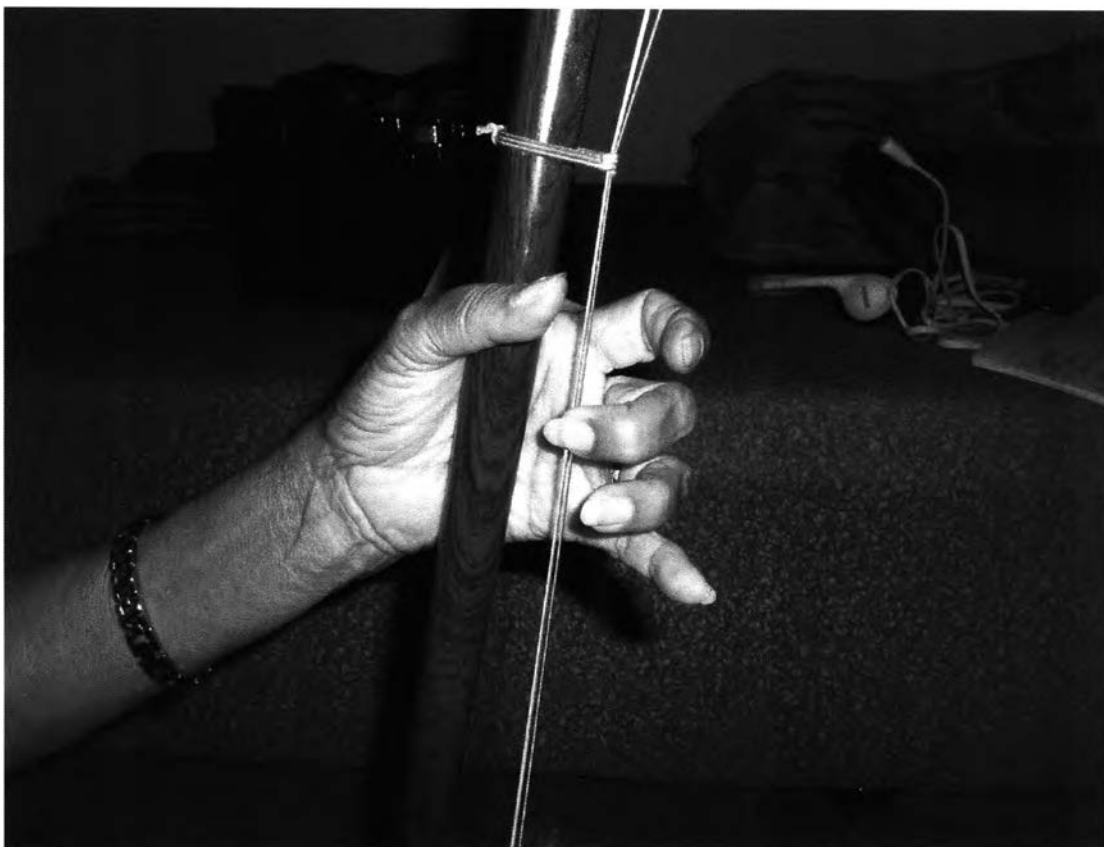
รูปที่ 3.4 ก

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านขวามือหรือลากคันชักออก ลากจนเกือบสุดคันชัก ชักคันชักช้า ๆ ให้คันชักตีสายท่อมซอด้วง โดยมือซ้ายที่คิบบจับคันทวนยังไม่ต้องลงกดสายหรือลงนิ้วเสียงสายเปล่าที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวซอล (รูปที่ 3.4 ก)

รูปที่ 3.5 ก

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านซ้ายมือหรือลากคันชักเข้า ลากจนถึงจุดที่เริ่มคันชักออก ชักคันชักซ้ำ ๆ ให้คันชักสีสายท่อมซอดัง โดยมือซ้ายที่คิบบจับคันทวนใช้นิ้วชี้บริเวณข้อนิ้วแรก กดสายซอดังทั้งสองสาย เสียงที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวลา (รูปที่ 3.5 ก)

รูปที่ 3.6 ก

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านขวามือหรือลากคันชักออก ลากจนเกือบสุดคันชัก ชักคันชักซ้ำ ๆ ให้คันชักสีสายหุ้มซอด้วง โดยมีซ้ายที่ตีจับคันทวนใช้นิ้วกลางบริเวณปลายนิ้วหรือที่เรียกว่าจุกเล็บ กดสายซอด้วงทั้งสองสาย เสียงที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวที่ (รูปที่ 3.6 ก)

รูปที่ 3.7 ก

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านซ้ายมือหรือลากคันชักเข้า ลากจนถึงจุดที่เริ่มคันชักออก ชักคันชักซ้ำ ๆ ให้คันชักสีสายหุ้มซอด้วง โดยมือซ้ายที่จับคันทวนใช้นิ้วนางบริเวณปลายนิ้ว หรือที่เรียกว่าจุมกเล็บ กดสายซอด้วงทั้งสองสาย เสียงที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวโด (รูปที่ 3.7 ก)

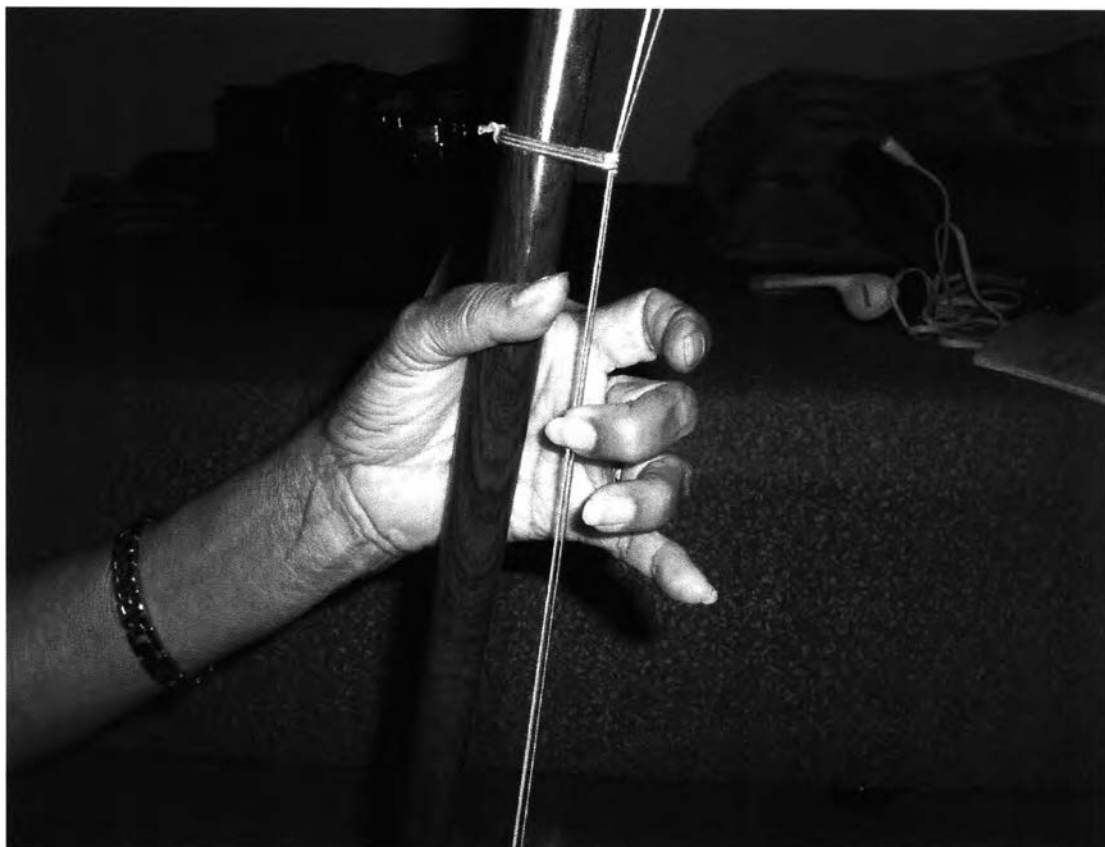
รูปที่ 3.8 ก

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านขวามือหรือลากคันชักออก ลากจนเกือบสุดคันชัก ชักคันชักช้า ๆ ให้คันชักสีสายเอกซอด้วง โดยมือซ้ายที่จับคันทวนยังไม่ต้องลงกดสายหรือลงนิ้ว เสียงสายเปล่าที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวเร (รูปที่ 3.8 ก) เช่นเดียวกับที่สีเสียงตัวซอล

รูปที่ 3.9 ก

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านซ้ายมือหรือลากคันชักเข้า ลากจนถึงจุดที่เริ่มคันชักออก ชักคันชักซ้ำ ๆ ให้คันชักสีสายเอกซอด้วง โดยมีซ้ายที่ตีจับคันทวนใช้นิ้วชี้บริเวณซอนิ้วแรก กดสายซอด้วงทั้งสองสาย เสียงที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวมี (รูปที่ 3.9 ก) เช่นเดียวกับที่สี เสียงด้วงลา

รูปที่ 3.10 ก

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านขวามือหรือลากคันชักออก ลากจนเกือบสุดคันชัก ชักคันชักช้า ๆ ให้คันชักสีสายเอกซอด้วง โดยมีซ้ายที่คิบบจับคันทวนใช้นิ้วกลางบริเวณปลายนิ้วหรือที่เรียกว่าจุมกเล็บ กดสายซอด้วงทั้งสองสาย เสียงที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวฟา (รูปที่ 3.10 ก) เช่นเดียวกับที่สีเสียงตัวที

รูปที่ 3.11 ก

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านซ้ายมือหรือลากคันชักเข้า ลากจนถึงจุดที่เริ่มคันชักออก ชักคันชักซ้ำ ๆ ให้คันชักสีสายเอกซอด้วง โดยมือซ้ายที่ค้ำจับคันทวนใช้นิ้วนางบริเวณปลายนิ้ว หรือที่เรียกว่าจมูกเล็บ กดสายซอด้วงทั้งสองสาย เสียงที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวซอล (รูปที่ 3.11 ก) เช่นเดียวกับที่สีเสียงตัวโด

ในการไล่เสียงหรือไล่นิ้วซอด้วงนี้ อาจารย์เบ็ญจรงค์ได้แบ่งออกเป็น 2 เที้ยว คือ เที้ยวไล่เสียงขึ้นกับเที้ยวไล่เสียงลง ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายตั้งแต่รูปที่ 3.4 ก ถึงรูปที่ 3.11 ก รวมเสียงที่หัดไล่ขึ้นได้ 8 เสียง ได้แก่ ซอล (สายทุ้ม) ลา ที โด เร มี ฟา ซอล (สายเอก) เมื่อผู้เรียนไล่เสียงขึ้นแล้วผู้เรียนต้องไล่เสียงลงด้วย โดยเริ่มจากที่เสียงตัวลา (สายเอก) ดังนี้

รูปที่ 3.12 ก

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านขวามือหรือลากคันชักออก ลากจนเกือบสุดคันชัก ชักคันชักซ้ำ ๆ ให้คันชักสีสายเอกซอด้วง โดยมีมือซ้ายที่คิบบจับคันทวนใช้นิ้วก้อยบริเวณปลายนิ้วหรือที่เรียกว่าจุมกเล็บ กดสายซอด้วงทั้งสองสาย เสียงที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวลา (รูปที่ 3.12 ก)

ในการหัดไล่เสียงลง ผู้เรียนเริ่มสีจากเสียงตัวลาสายเอก (คู่แปดของสายทุ้ม) แล้วไล่ไล่เสียงลงทีละ 1 เสียง เช่นเดียวกับการไล่เสียงขึ้น จนถึงเสียงตัวลาสายทุ้ม รวมเสียงที่หัดไล่ลงได้ 8 เสียง ได้แก่ ลา (สายเอก) ซอล ฟา มี เร โด ที ลา (สายทุ้ม) หรือดังรูปที่ 3.12 ก 3.11 ก 3.10 ก 3.9 ก 3.8 ก 3.7 ก 3.6 ก และ 3.5 ก ตามลำดับ สีสลับกันระหว่างการไล่เสียงขึ้นและการไล่เสียงลงจนผู้เรียนเริ่มสีเสียงไม่เพี้ยนแล้วจึงต่อเพลงได้

3. เพลงแรกสำหรับฝึกหัดสีซอดัง

เมื่อผู้เรียนสามารถสีสายเปล่าซอดังและสีลงนิ้วไล่เสียงไม่เพี้ยนแล้ว อาจารย์เบญจรงค์ จะสอนให้ผู้เรียนหัดสีเพลงเบื้องต้นของซอดัง ซึ่งมี 2 เพลง ดังนี้

1. เพลงจระเข้หางยาว สามชั้น
2. เพลงโหมโรงไอเอเรศ สามชั้น

หมายเหตุ เสียง ซ์ หมายถึง เสียงโน้ตตัวซอลสายเอก

เสียง ลໍ หมายถึง เสียงโน้ตตัวลาสายเอก

เพลงจระเข้หางยาว สามชั้น

ท่อน 1

ซลทค	ทลทค	ทลรค	ทลทค	รมซลลໍ	ซลคค	มรคค	ซ้มรค
------	------	------	------	--------	------	------	-------

ซลลໍซ้ม	ลໍซ้มร	ซ้มรค	มรคค	คซลช	รมซลลໍ	รคคค	ซลคค
---------	--------	-------	------	------	--------	------	------

ซ้คคค	รมฟลลໍ	ฟลลໍซ้ฟ	ซ้ฟมร	คคคค	ซ้ฟมร	มฟลลໍ	มรคค
-------	--------	---------	-------	------	-------	-------	------

ซลลໍซ้ม	ซ้มรค	ทลซล	ทคคค	รมซลลໍ	คคคค	ลໍซ้มร	ซ้มรค
---------	-------	------	------	--------	------	--------	-------

กลับต้น

ท่อน 2

ซลทค	ทลทค	ทลรค	ทลทค	รมซลลໍ	ซลคค	มรคค	ซ้มรค
------	------	------	------	--------	------	------	-------

คคคค	มฟลลໍ	ฟลลໍคค	ฟลลໍซ้ฟ	ซ้ฟมร	ซ้คคค	ซ้คคค	ลໍฟลลໍ
------	-------	--------	---------	-------	-------	-------	--------

มคคค	คคคค	คคคค	ลลลล	คคคค	มฟลลໍ	ฟลลໍคค	ฟลลໍซ้ฟ
------	------	------	------	------	-------	--------	---------

ซ้ฟมร	ซ้คคค	ซ้คคค	ลໍฟลลໍ	ลໍฟลลໍ	ซลทค	ทคคค	คคคค
-------	-------	-------	--------	--------	------	------	------

กลับต้น

เพื่วยกกลับเปลี่ยนบรรทัดแรกดังนี้

ฟฟลลໍ	มคคค	คคคค	รมฟลลໍ	ลໍฟลลໍ	ซลทค	ทคคค	คคคค
-------	------	------	--------	--------	------	------	------

ท่อน 3

ฟรคด	ชลคร	ซัฟรฟ	ครฟซั	ฟรคด	รคช	คชฟ	ลัซัฟ
------	------	-------	-------	------	-----	-----	-------

ฟซัฟ	ฟรคด	คชค	ชลคร	ฟซัฟ	ฟรคด	ชลคร	คทลช
------	------	-----	------	------	------	------	------

ครคช	คคค	คชฟ	ลัซัซั	ลัซัฟ	ซัฟฟ	ซัฟรค	ฟรร
------	-----	-----	--------	-------	------	-------	-----

มครม	ฟรมฟ	ซัฟซั	ลัฟซั	ชลคร	ฟรคด	รคช	คชฟ
------	------	-------	-------	------	------	-----	-----

กลับต้น

เพลงโหมโรงไอเยเรค สามชั้น

ท่อน 1

---ม	-ซัซั	-รคค	-ช-ม	-ซั-ร	-ม-ซั	-รคค	-ช-ม
------	-------	------	------	-------	-------	------	------

---ค	---ร	---ม	---ซั	-รคค	-ช-ฟ	--ลัซัฟ	-ม-ร
------	------	------	-------	------	------	---------	------

คครค	ทลช	ทลช รซั	ลทคร	ลทรม	ซัมรท	ลชทล	รทลช
------	-----	---------	------	------	-------	------	------

รซัลท	ลทคร	คมรค	รคทล	รทล	ทลชม	ฟมรม	ฟซัลัซั
-------	------	------	------	-----	------	------	---------

---ค	รรร	-ค-ม	รรร	ซัมรค	ลัซัฟม	ฟ ลัซัฟ ค	รมฟซั
------	-----	------	-----	-------	--------	-----------	-------

รมฟซั	ฟมรท	ลทคม	รคทล	ทลรค	ทลชม	ฟมรม	ฟซัลัซั
-------	------	------	------	------	------	------	---------

กลับต้น

เพ็ญวกลับเปลี่ยน 2 บรรทัดแรกดังนี้

ซัมซัซั	ซัลัซัซั	ครคค	คชชม	ซัมร	ครมซั	มรคช	คชชม
---------	----------	------	------	------	-------	------	------

คครค	รรร	มซัมม	ซัลัซัซั	รมฟซั	ฟลัซัฟ	ครมฟ	ซัฟม
------	-----	-------	----------	-------	--------	------	------

ท่อน 2

ชลดทค	ทลทค	ทลชล	ทครค	ทชลท	คลดทค	รทคร	มครม
-------	------	------	------	------	-------	------	------

ซ้ครม	รมซ้ล้	มรดช	คลดชม	ซ้มรด	มรดล	รดลช	คลดชม
-------	--------	------	-------	-------	------	------	-------

ซ้ล้ซ้ร	ซ้ล้ซ้ม	ซ้ล้ซ้ร	มรซ้ม	รครม	รมซ้ล้	ครคค	คชคค
---------	---------	---------	-------	------	--------	------	------

มรดช	คลดชม	ซ้ครม	รมซ้ล้	ซ้มรด	ล้ซ้มร	มฟซ้ฟ	มรดล
------	-------	-------	--------	-------	--------	-------	------

คลดชล	ครคค	มรดล	ครคค	ซ้มซ้ร	มครล	คลดรค	รดคช
-------	------	------	------	--------	------	-------	------

ซ้ครม	รมซ้ล้	ชลดร	คลดช	ซ้มล้ซ้	มรดล	ชลดร	คลดช
-------	--------	------	------	---------	------	------	------

ทชลท	คลดทค	รทคร	มครม	รดลช	คลดชม	ล้ซ้มร	ซ้มรด
------	-------	------	------	------	-------	--------	-------

ชครม	ฟซ้ฟล้	ซ้ฟมฟ	ซ้ฟมร	ซ้มซ้ร	มรดล	คลดชล	คลดรค
------	--------	-------	-------	--------	------	-------	-------

กลับต้น

ท่อน 3

ทชลท	คลดทค	รทคร	มครม	ซ้ซ้ซ้ม	ซ้ซ้ซ้ร	มรดร	มรซ้ม
------	-------	------	------	---------	---------	------	-------

คลดล	ชลดร	มฟซ้ฟ	มรดล	ซ้มซ้ร	มครล	ชลดร	คลดช
------	------	-------	------	--------	------	------	------

คคคค	- ร - ร	มรดล	----	ชชชช	- ล - ล	คลดชม	----
------	---------	------	------	------	---------	-------	------

รรรร	มรดร	มรซ้ม	----	ซ้ครม	ซ้รมซ้	รมซ้ล้	คชลค
------	------	-------	------	-------	--------	--------	------

ซ้มรด	รด --	มรดล	คลด --	รดลช	ลช --	คลดชม	ซ้ม --
-------	-------	------	--------	------	-------	-------	--------

ซ้มรด	มรดล	รดลช	คลดชม	ซ้มรด	ชครม	ซ้ล้ซ้ม	ซ้มรด
-------	------	------	-------	-------	------	---------	-------

รมซ้ล้	ซ้ม -ซ้	ล้ซ้มซ้	ลชคค	-- คช	คลด --	ครคช	คลดชม
--------	---------	---------	------	-------	--------	------	-------

ซ้่มรด	มรดค	รดคช	คคชม	ซ้่มรด	ชครม	ซ้ล้ซ้่ม	ซ้่มรด
--------	------	------	------	--------	------	----------	--------

รมซ้ล้	คชคค	(----	----)	ชคคร	มครม	(----	----)
--------	------	--------	--------	------	------	--------	--------

ซ้ซ้ซ้ซ้	- ล้ - ล้	ซ้ซ้ซ้ซ้	- ม - ม	ซ้ซ้ซ้ซ้	- ม - ม	รรรร	- ค - ค
----------	-----------	----------	---------	----------	---------	------	---------

ซ้่มรด	รด --	ชคทค	ทค --	ซ้่มรด	รด --	มรดค	คค --
--------	-------	------	-------	--------	-------	------	-------

รมซ้ล้	ซ้ล้ --	มรดค	คค --	ชครม	รม --	ซ้่มรด	รด --
--------	---------	------	-------	------	-------	--------	-------

รรรล	รรรท	รรรล	รรรท	รมรท	รทลช	ทลชม	รมซ้ล้
------	------	------	------	------	------	------	--------

ซ้่มซ้ล้	ชคชค	ชมซ้ล้	ชคคร	ซ้่มซ้ล้	มครด	คครด	รดคช
----------	------	--------	------	----------	------	------	------

กลับต้น

ท่อน 4

มมรม	-- ซ้ล้	ซ้่มรม	----	ชคทค	ทคทค	ชคทค	รม --
------	---------	--------	------	------	------	------	-------

รรรร	- ม - ม	ซ้ซ้ซ้ซ้	- ล้ - ล้	รรรร	- ค - ค	ลลลล	- ช - ช
------	---------	----------	-----------	------	---------	------	---------

ฟฟซ้ฟ	มรดค	(----	----)	คคชค	รมฟซ้	(----	----)
-------	------	--------	--------	------	-------	--------	--------

คคคค	- ล้ - ล้	ชชชช	- ม - ม	รรรร	- ม - ม	ซ้ซ้ซ้ซ้	- ล้ - ล้
------	-----------	------	---------	------	---------	----------	-----------

มครม	รม --	ชคคร	คร --	คชคค	ลค --	รมซ้ล้	ซ้ล้ --
------	-------	------	-------	------	-------	--------	---------

รรรร	- ม - ม	ซ้ซ้ซ้ซ้	- ล้ - ล้	ทททท	- ค - ค	รรรร	- ม - ม
------	---------	----------	-----------	------	---------	------	---------

ซ้่มรซ้	มรซ้ --	รมซ้ล้	ซ้ล้ --	ซ้่มรซ้	มรซ้ --	มครม	รม --
---------	---------	--------	---------	---------	---------	------	-------

ซ้ซ้ซ้ซ้	- ล้ - ล้	ซ้ซ้ซ้ซ้	- ม - ม	ซ้ซ้ซ้ซ้	- ม - ม	รรรร	- ค - ค
----------	-----------	----------	---------	----------	---------	------	---------

ซ้่มรด	รด --	มรดค	คค --	รดคช	ลช --	คคชม	ชม --
--------	-------	------	-------	------	-------	------	-------

ซัรมซั	มซั --	รมซัถั	ซัถั --	คชลค	ลค --	ชลคร	คร --
--------	--------	--------	---------	------	-------	------	-------

ซัรมร	ซัฟมร	ครมร	ซัฟมร	ซัรมฟ	ซัฟมร	มฟซัฟ	มรคล
-------	-------	------	-------	-------	-------	-------	------

ซัถัซัม	ซัมรด	ทลชล	ทครม	รมซัถั	มซัรม	ถัซัมร	ซัมรด
---------	-------	------	------	--------	-------	--------	-------

กลับต้น

เที่ยวกลับเปลี่ยนบรรทัดสุดท้ายลงจบ

-- ถัซัม	- ร - ซั	--- ม	--- ร	--- ค	--- ท	--- ล	--- ช
----------	----------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

“ครูต่อเพลงให้นักเรียนก็มี 2 เพลงนี้แหละ ตอนครูเรียนกับอาปลั่งอาไปถั ครูก็เรียนโหมโรงไอยเรศเลย แต่ครูตอนหลัง ๆ นี้ ครูเลยเอาเพลงจระเข้หางยาวมาสอนก่อนแล้วจึงค่อยต่อเพลงโหมโรงไอยเรศ ส่วนคันทักครูก็ให้สลักคันทักเลย สีสัแบบออก - เข้า - ออก - เข้า มันฟังแข็งทื่อ ๆ ไม่เพราะ เดี่ยวสับ่อย ๆ ก็เก่งเอง” (เบ็ญจรงค์ ธนโกเศศ, สัมภาษณ์, 22 พ.ค. 2548)

อาจารย์เฉลิม ม่วงแพศรี

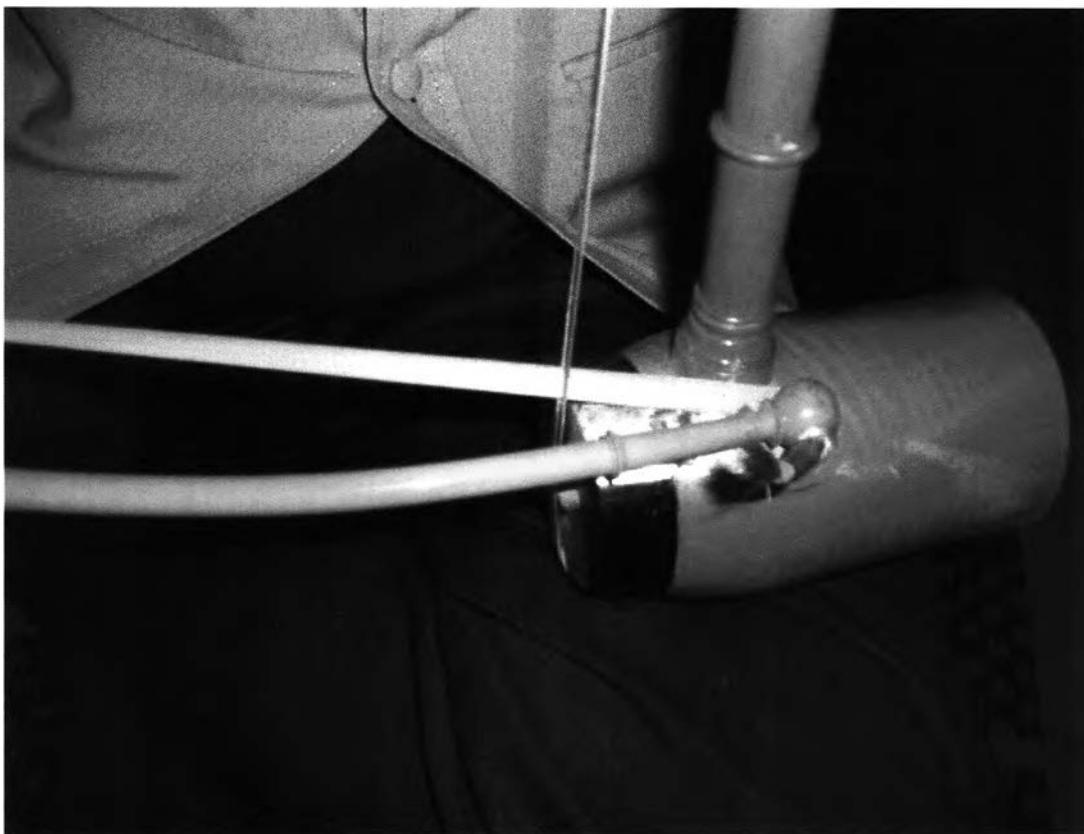
เมื่อผู้เรียนสามารถนั่งและจับซอด้วงในลักษณะที่ถูกต้องแล้ว การฝึกในขั้นต่อมาของการสอนซอด้วงของอาจารย์เฉลิมคือ การหัดสีสายเปล่าซอด้วงหรือการหัดไกวคันชักเช่นเดียวกัน

1. รูปแบบการสอนสีสายเปล่าซอด้วงของอาจารย์เฉลิม ม่วงแพศรี

รูปที่ 3.1 ข

อาจารย์เฉลิมใช้มือขวาที่จับคันชักลากคันชักมาทางด้านขวามือ โดยจุดเริ่มสีของหางม้า วัดจากหมุดยึดหางม้าเข้ามาประมาณ 23 เซนติเมตร (รูปที่ 3.1 ข) แล้วค่อยๆ ลากคันชักมาทางขวามือช้า ๆ จนเกือบสุดถึงปลายคันชัก โดยให้หางม้าสีกับสายท่อมซอด้วง ซึ่งเรียกว่า “คันชักออก”

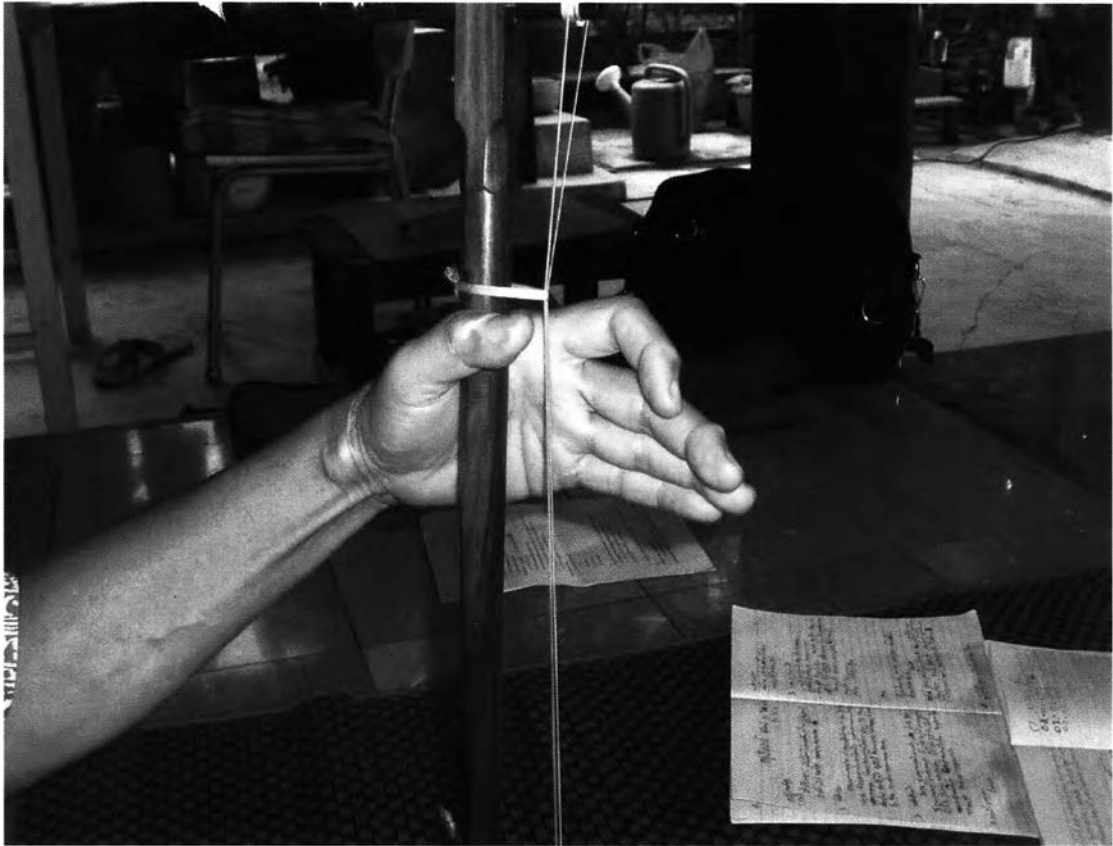

รูปที่ 3.2 ข

เมื่อลากคันชักมาเกือบสุดปลายคันชัก อาจารย์เฉลิมใช้มือขวาที่จับคันชักลากคันชักมาทางด้านซ้ายมือ โดยจุดเริ่มสีของหางม้า วัดจากปลายคันชักเข้ามาประมาณ 4 เซนติเมตร (รูปที่ 3.2 ข) แล้วค่อย ๆ ลากคันชักมาทางด้านซ้ายมือช้า ๆ จนถึงจุดที่เริ่มสีคันชักออก โดยให้หางม้าสีกับสายท่อมสอด้วงเช่นเดิม เรียกว่า “คันชักเข้า”

การหัดลากคันชักสอด้วง อาจารย์เฉลิมลากคันชักออกใช้เวลาประมาณ 3.33 วินาที และลากคันชักเข้าใช้เวลาประมาณ 3.28 วินาที เฉลี่ยเวลาการลากคันชักเข้าและออกของอาจารย์เฉลิมในแต่ละครั้งประมาณ 3.30 วินาที การลากคันชักของอาจารย์เฉลิมจะลากเสียงเดียวกันทั้งคันชักเข้าและคันชักออก เช่น ซอล – ซอล หรือ เร – เร โดยให้ผู้เรียนหัดลากคันชักสีสายเปล่าสายในก่อนเป็นอันดับแรก เมื่อผู้เรียนเริ่มสีสายในได้แล้วจึงเริ่มให้หัดสีสายเปล่าสายนอก “เมื่อก่อนต้องหัดลากคันชักให้เสียงออกมาให้ใสเลยนะ ครูถึงจะสอนต่อให้สีสายนอก แต่เดี๋ยวนี้ต้องสอนแค่สองสามครั้งก็ต้องรีบสอนสีสายนอกเลย ไม่งั้นผู้ปกครองเด็กที่เค้ามาดูลูกเค้าเรียนมักสงสัยว่าทำไมลูกเค้าไม่ค่อยได้เพลงหรือไม่พัฒนา ส่วนเด็กก็ใจร้อนสียังไม่ค่อยดีก็ต่อเพลงแล้ว” (เฉลิม ม่วงแพศรี, สัมภาษณ์, 24 เม.ย. 2548)

ส่วนมือซ้ายยังต้องจับคันทวนขอด้วงไว้ เพื่อมิให้ขอแกว่งหรือคืนและมิให้คันทวนขอเอนมากเกินไป แต่นิ้วมือข้างซ้ายยังไม่ต้องลงน้ำหนักสายขอ เพราะเป็นการฝึกสีสายเปล่า โดยมือซ้ายจะจับคันทวนขอด้วงไว้ในลักษณะรูปที่ 3.3 ข

รูปที่ 3.3 ข

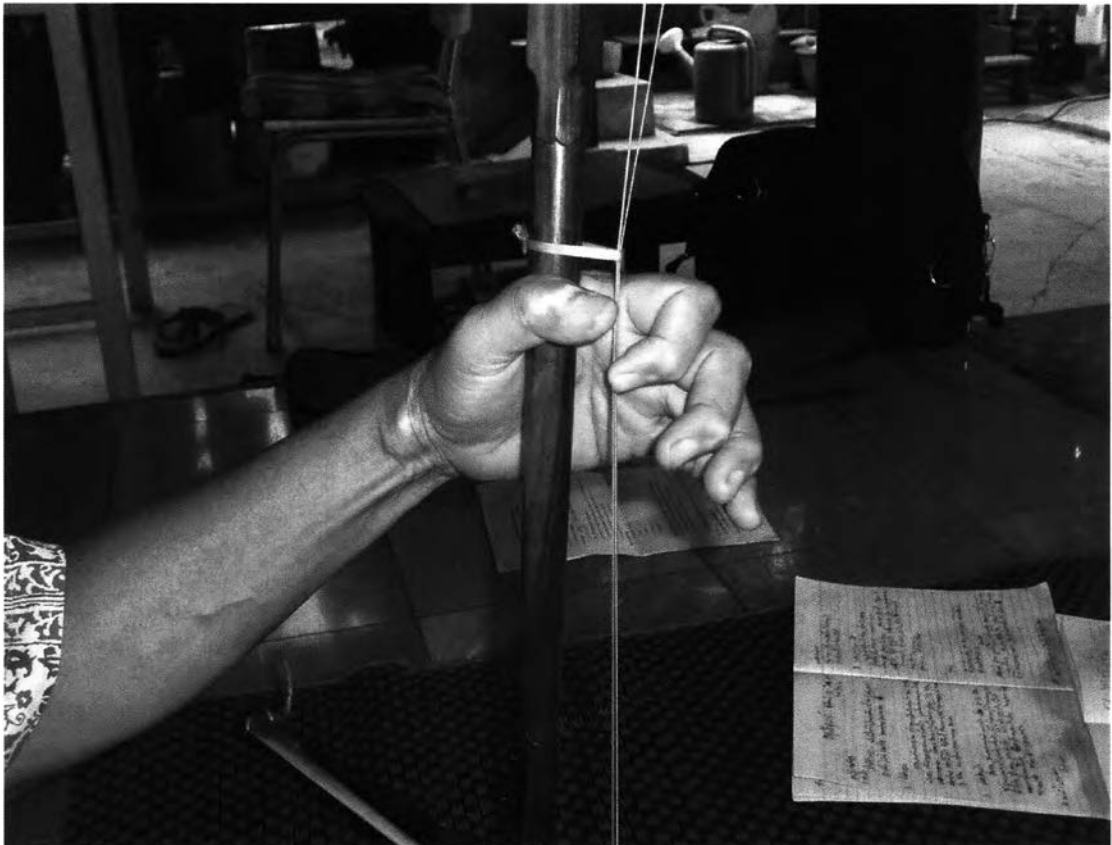
2. รูปแบบการสอนลงนิ้วไล่เสียงซอด้วง

เมื่อผู้เรียนสามารถตีสายเปล่าจนเสียงใส ไม่แกรกแล้ว ขั้นต่อมาของการสอนคือฝึกให้ผู้เรียนไล่นิ้วซอด้วง หรือฝึกไล่เสียงซอด้วง รูปแบบการฝึกไล่นิ้วซอด้วงของอาจารย์เฉลิมมีดังนี้

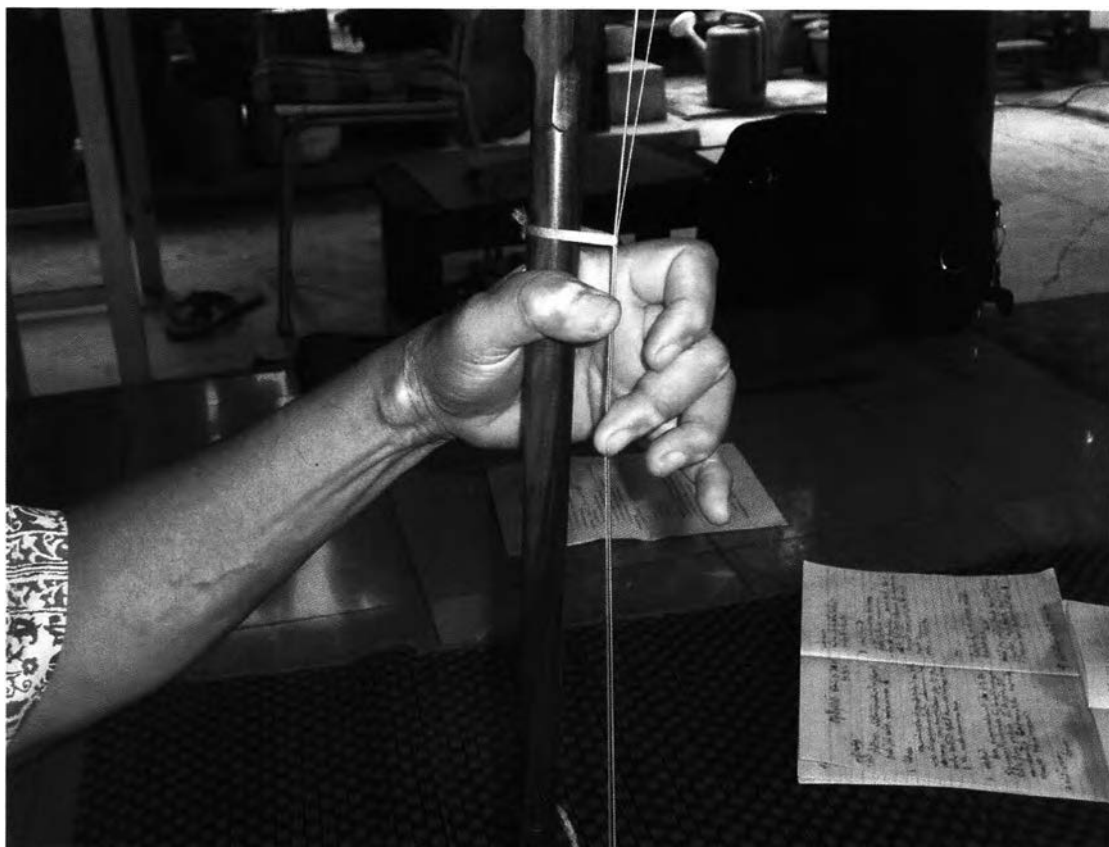
รูปที่ 3.4 ข

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านขวามือหรือลากคันชักออก ลากจนเกือบสุดคันชัก ชักคันชักช้า ๆ ให้คันชักสีสายทึ่มซอด้วง โดยมือซ้ายที่ค้ำจับคันทวนยังไม่ต้องลงกดสายหรือลงนิ้วเสียงสายเปล่าที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวซอล (รูปที่ 3.4 ข)

รูปที่ 3.5 ข

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านซ้ายมือหรือลากคันชักเข้า ลากจนถึงจุดที่เริ่มคันชักออก
 ชักคันชักซ้ำ ๆ ให้คันชักสีสายท่อมซอดุ้ง โดยมือซ้ายที่คิบบจับคันทวนใช้นิ้วชี้บริเวณปลายนิ้ว
 หรือที่เรียกว่าจุมกเล็บ กดสายซอดุ้งทั้งสองสาย เสียงที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวลา (รูปที่
 3.5 ข)

รูปที่ 3.6 ข

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านขวามือหรือลากคันชักออก ลากจนเกือบสุดคันชัก ชักคันชักซ้ำ ๆ ให้คันชักสีสายหุ้มซอด้วง โดยมีซ้ายที่จับคันทวนใช้นิ้วกลางบริเวณปลายนิ้วหรือที่เรียกว่าจุกเล็บ กดสายซอด้วงทั้งสองสาย เสียงที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวที่ (รูปที่ 3.6 ข)

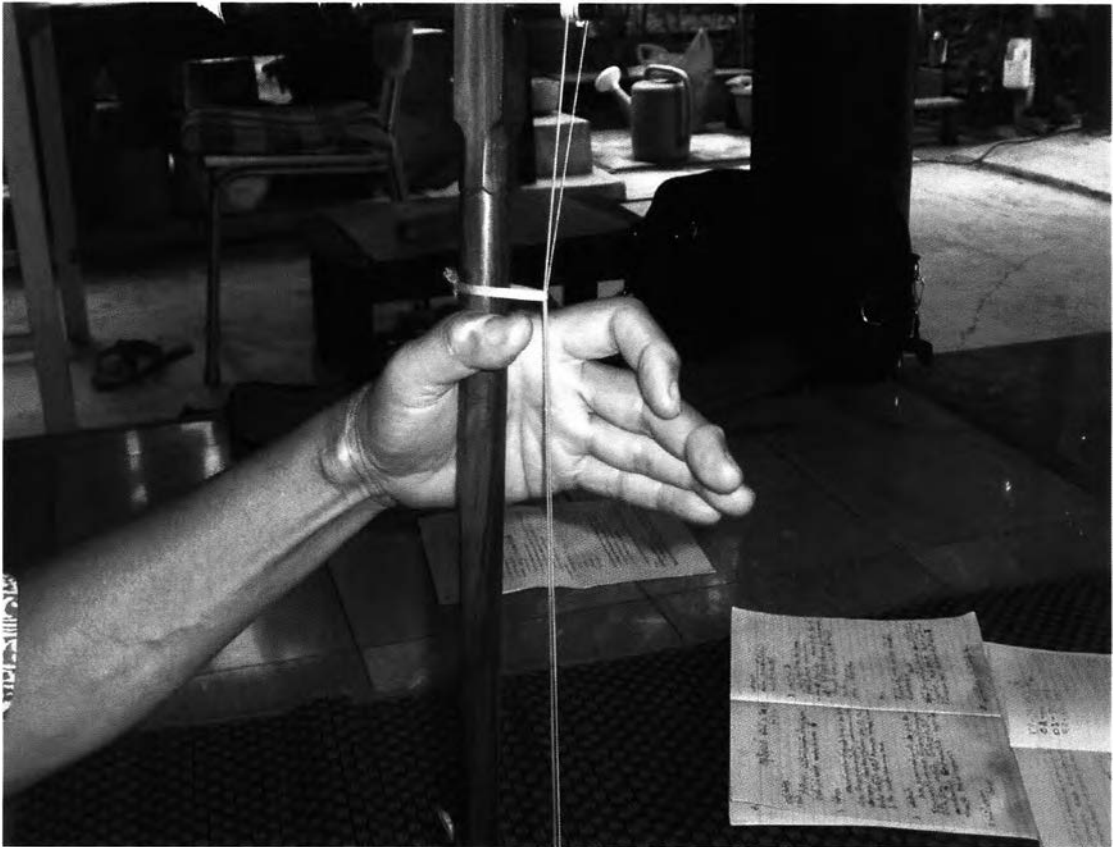

รูปที่ 3.7 ข

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านซ้ายมือหรือลากคันชักเข้า ลากจนถึงจุดที่เริ่มคันชักออก ชักคันชักซ้ำ ๆ ให้คันชักสีสายท่อมซอด้วง โดยมือซ้ายที่ค้ำจับคันทวนใช้นิ้วนางบริเวณปลายนิ้ว หรือที่เรียกว่าจุมกเล็บ กดสายซอด้วงทั้งสองสาย เสียงที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวโด (รูปที่ 3.7 ข)

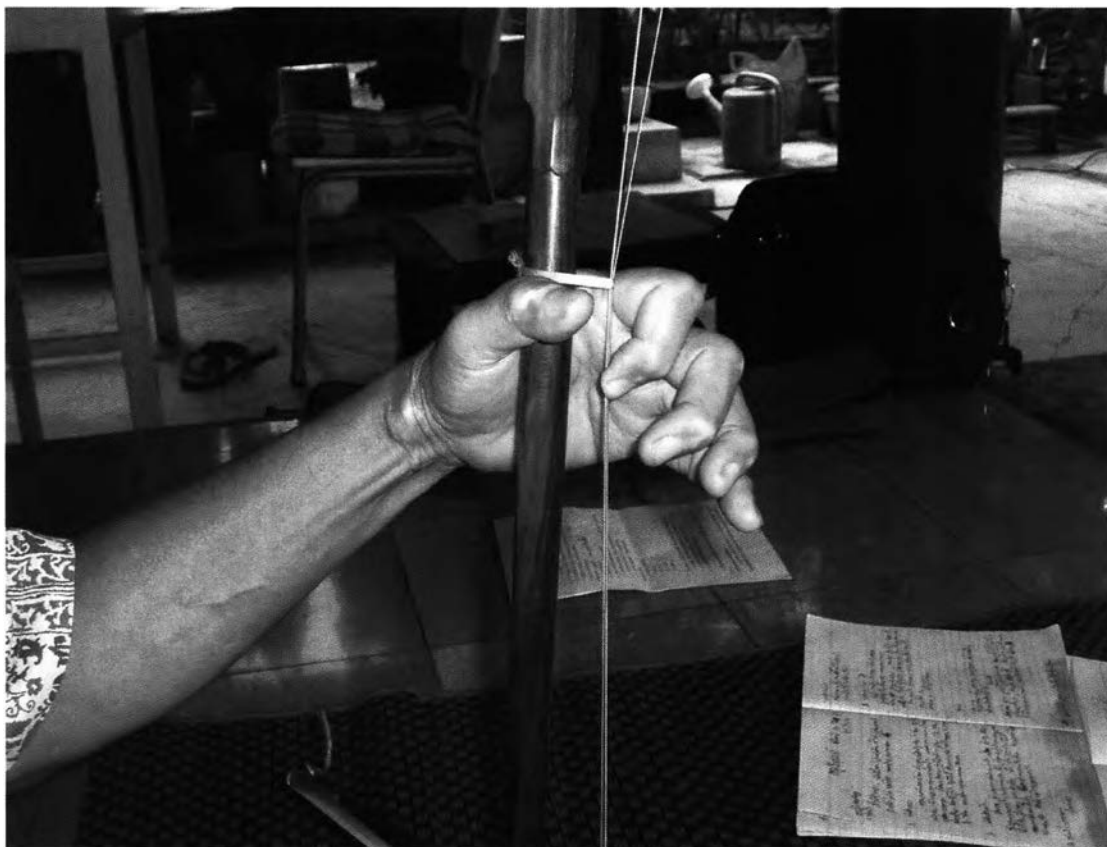
การไล่เสียงหรือไล่นิ้วซอด้วงนี้ อาจารย์เฉลิมได้แบ่งออกเป็น 4 เที้ยว คือ เที้ยวไล่เสียง ขึ้นกับเที้ยวไล่เสียงลงสายท่อมและเที้ยวไล่เสียงขึ้นกับไล่เสียงลงสายเอก ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบาย ตั้งแต่รูปที่ 3.4 ข ถึงรูปที่ 3.7 ข รวมเสียงที่หัดไล่ขึ้นได้ 4 เสียงของสายท่อม ได้แก่ ซอล (สายท่อม) ลา ที โด เมื่อผู้เรียนไล่เสียงขึ้นแล้วผู้เรียนต้องไล่เสียงลงด้วย โดยเริ่มจากที่เสียงตัวโด

การหัดไล่เสียงลง ผู้เรียนเริ่มสีจากเสียงตัวโด แล้วสีไล่เสียงลงทีละ 1 เสียง เช่นเดียวกับ การไล่เสียงขึ้น จนถึงเสียงตัวซอลสายท่อม รวมเสียงที่หัดไล่ลงได้ 4 เสียง ได้แก่ โด ที ลา ซอล (สายท่อม) หรือดังรูปที่ 3.7 ข เปลี่ยนเป็น คันชักออก รูปที่ 3.6 ข เปลี่ยนเป็นคันชักเข้า รูปที่ 3.5 ข เปลี่ยนเป็นคันชักออก และรูปที่ 3.4 ข เปลี่ยนเป็นคันชักเข้าตามลำดับ สีสลับกันระหว่างการไล่เสียงขึ้นและการไล่เสียงลงจนผู้เรียนเริ่มสีเสียงไม่เพี้ยนแล้วจึงหัดสีสายเอกได้

รูปที่ 3.8 ข

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านขวามือหรือลากคันชักออก ลากจนเกือบสุดคันชัก ชักคันชักซ้ำ ๆ ให้คันชักสีสายเอกซอด้วง โดยมีมือซ้ายที่คิบบจับคันทวนยังไม่ต้องลงกดสายหรือลงนิ้วเสียงสายเปล่าที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวเร (รูปที่ 3.8 ข) เช่นเดียวกับที่สีเสียงตัวซอล

รูปที่ 3.9 ข

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านซ้ายมือหรือลากคันชักเข้า ลากจนถึงจุดที่เริ่มคันชักออก
 ชักคันชักซ้ำ ๆ ให้คันชักสี่สายเอกซอด้วง โดยมีมือซ้ายที่คิบบจับคันทวนใช้นิ้วชี้บริเวณปลายนิ้ว
 หรือที่เรียกว่าจุมกเล็บ กดสายซอด้วงทั้งสองสาย เสียงที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวมี (รูปที่
 3.9 ข) เช่นเดียวกับที่สีเสียงตัวลา

รูปที่ 3.10 ข

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านขวามือหรือลากคันชักออก ลากจนเกือบสุดคันชัก ชักคันชักซ้ำ ๆ ให้คันชักสี่สายเอกสอดด้วง โดยมีซ้ายที่ตีจับคันทวนใช้นิ้วกลางบริเวณปลายนิ้วหรือที่เรียกว่าจุมกเล็บ กดสายสอดด้วงทั้งสองสาย เสียงที่สี่ออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวฟา (รูปที่ 3.10 ข) เช่นเดียวกับที่สี่เสียงตัวที

รูปที่ 3.11 ข

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านซ้ายมือหรือลากคันชักเข้า ลากจนถึงจุดที่เริ่มคันชักออก
 ชักคันชักซ้ำ ๆ ให้คันชักสี่สายเอกซอด้วง โดยมีมือซ้ายที่คิบบจับคันทวนใช้นิ้วนางบริเวณปลายนิ้ว
 หรือที่เรียกว่างมูกเล็บ กดสายซอด้วงทั้งสองสาย เสียงที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวซอล (รูป
 ที่ 3.11 ข) เช่นเดียวกับที่สีเสียงตัวโด

ในการไล่เสียงหรือไล่นิ้วซอด้วงสายเอกเที่ยวไล่เสียงขึ้นนี้ ตั้งแต่รูปที่ 3.8 ข ถึงรูปที่
 3.1 ข รวมเสียงที่ไล่ขึ้นได้ 4 เสียง ได้แก่ เร มี ฟา ซอล (สายเอก) เมื่อผู้เรียนไล่เสียงขึ้น
 แล้วผู้เรียนต้องไล่เสียงลงด้วย โดยเริ่มจากที่เสียงตัวลา (สายเอก) ดังนี้

รูปที่ 3.12 ข

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านขวามือหรือลากคันชักออก ลากจนเกือบสุดคันชัก ชักคันชักซ้ำ ๆ ให้คันชักสีสายเอกชอด้วง โดยมีซ้ายที่ตีจับคันทวนใช้นิ้วก้อยบริเวณปลายนิ้วหรือที่เรียกว่าจมูกเล็บ กดสายชอด้วงทั้งสองสาย เสียงที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวลา (รูปที่ 3.12 ข)

ในการหัดไล่เสียงลง ผู้เรียนเริ่มสีจากเสียงตัวลาสายเอก (คู่แปดของสายทุ้ม) แล้วไล่เสียงลงทีละ 1 เสียง เช่นเดียวกับการไล่เสียงขึ้น จนถึงเสียงตัวมี รวมเสียงที่หัดไล่ลงได้ 4 เสียง ได้แก่ ลา (สายเอก) ซอล ฟา มี หรือคังรูปที่ 3.12 ข 3.11 ข 3.10 ข และ 3.9 ข ตามลำดับ สีสลับกันระหว่างการไล่เสียงขึ้นและการไล่เสียงลงจนผู้เรียนเริ่มสีเสียงไม่เพี้ยนแล้วจึงต่อเพลงได้

3. เพลงแรกสำหรับฝึกหัดสีซอดัง

เมื่อผู้เรียนสามารถสีสายเปล่าซอดังและสีลงนิ้วไล่เสียงไม่เพี้ยนแล้ว อาจารย์เฉลิมจะสอนให้ผู้เรียนหัดสีเพลงเบื้องต้นของซอดัง ซึ่งมี 2 เพลง ดังนี้

1. เพลงแขกบรเทศ สองชั้น
2. เพลงโยสลัม สองชั้น

หมายเหตุ เสียง ซ์ หมายถึง เสียงโน้ตตัวซอลสายเอก

เสียง ลໍ หมายถึง เสียงโน้ตตัวลาสายเอก

“ครูก็ไม่รู้หรอกนะว่าจะต้องสอนเพลงอะไรเป็นเพลงแรก เพราะครูก็ไม่ได้เรียนมาทางด้านนี้โดยตรง ครูก็เลยเอาเพลงที่ง่าย ทำนองซ้ำกันอะไรทำนองนี้มาสอน เพราะเด็กง่าย เพลงแรกก็แขกบรเทศ สองชั้น ครูใช้คันชักธรรมดาเข้า – ออก เพราะง่ายสุด ครูจะสอนเป็นทำนองหลัก ๆ นะ มีเสียงสั้นบ้าง ยาวบ้างเพื่อให้เด็กฝึกลากคันชักกับจังหวะ ส่วนเพลงที่ 2 ครูสอนเพลงโยสลัม สองชั้น ก็สอนทำนองหลัก ๆ เหมือนกัน ยังไม่ได้รายละเอียด คันชักก็สีเข้า – ออก เหมือนกัน”

(เฉลิม ม่วงแพศรี, สัมภาษณ์, 29 พ.ค. 2548)

เพลงแขกบรเทศ สองชั้น

ท่อน 1

--- ซ	- ลลล	- ซ - ค	ลลลล	ซซซซ	- ล - ซ	--- ม	- มมม
-------	-------	---------	------	------	---------	-------	-------

ซ้ล้ซ้	ซ้มรด	ซลทค	ทครม	- ซ้ - ลໍ	- ซ้ - ม	--- ร	--- ค
--------	-------	------	------	-----------	----------	-------	-------

กลับต้น

ท่อน 2

ซ้ครม	ซ้มรด	ซลทค	รดทล	คซซซ	คลลล	รดคค	มรรร
-------	-------	------	------	------	------	------	------

ซ้ล้ซ้	ซ้มรด	ซลทค	ทครม	- ซ้ - ลໍ	- ซ้ - ม	--- ร	--- ค
--------	-------	------	------	-----------	----------	-------	-------

กลับต้น

เพลงโยสัฒม์ สองชั้น

ท่อนเดี่ยว

---ค	-คคค	-ช-ค	-ร-ม	---ม	-มมม	-ซึ-ม	-ร-ค
------	------	------	------	------	------	-------	------

---ค	-คคค	-ร-ม	-ฟ-ซึ	----	-ช-ล	--ชล	-ค-ช
------	------	------	-------	------	------	------	------

---ช	-ชชช	-ม-ซึ	-ล-ค	----	-ช-ช	--ลช	-ฟ-ม
------	------	-------	------	------	------	------	------

----	-ค-ร	-ม-ซึ	-ฟ-ม	--รค	-ม-ร	-ค-ท	-ร-ค
------	------	-------	------	------	------	------	------

กลับต้น

อาจารย์วรยศ สุขสายชล

เมื่อผู้เรียนสามารถนั่งและจับซอร์ด่วงในลักษณะที่ถูกต้องแล้ว การฝึกในขั้นต่อมาของการสอนซอร์ด่วงของอาจารย์วรยศคือ การหัดตีสายเปล่าซอร์ด่วงหรือการหัดไกวคันทัก ซึ่งผู้เรียนต้องหัดใช้มือขวาในการลากคันทักเข้า – ออก เช่นเดียวกัน

1. รูปแบบการสอนตีสายเปล่าซอร์ด่วงของอาจารย์วรยศ สุขสายชล

รูปที่ 3.1 ค

อาจารย์วรยศใช้มือขวาที่จับคันทักลากคันทักมาทางด้านขวามือ โดยจุดเริ่มสีของหางม้า วัดจากหมุดยึดหางม้าเข้ามาประมาณ 19 เซนติเมตร (รูปที่ 3.1 ค) แล้วค่อย ๆ ลากคันทักมาทางขวามือช้า ๆ จนเกือบสุดถึงปลายคันทัก โดยให้หางม้าสีกับสายท่อมซอร์ด่วง ซึ่งเรียกว่า “คันทักออก”

รูปที่ 3.2 ค

เมื่อลากคันชักมาเกือบสุดปลายคันชัก อาจารย์วรยศใช้มือขวาที่จับคันชักลากคันชักมาทางด้านซ้ายมือ โดยจุดเริ่มสีของหางม้า วัดจากปลายคันชักเข้ามาประมาณ 4 เซนติเมตร (รูปที่ 3.2 ค) แล้วค่อย ๆ ลากคันชักมาทางด้านซ้ายมือช้า ๆ จนถึงจุดที่เริ่มสีคันชักออก โดยให้หางม้า สีกับสายทึมซอด้วงเช่นเดิม เรียกว่า “คันชักเข้า”

ในการหัดลากคันชักซอด้วง อาจารย์วรยศลากคันชักออกใช้เวลาประมาณ 10.79 วินาที และลากคันชักเข้าใช้เวลาประมาณ 9.87 วินาที เฉลี่ยเวลาการลากคันชักเข้าและออกของอาจารย์วรยศในแต่ละครั้งประมาณ 10.33 วินาที การลากคันชักของอาจารย์วรยศจะลากเสียงเดียวกันทั้งคันชักเข้าและคันชักออก เช่น ซอล – ซอล หรือ เร – เร โดยให้ผู้เรียนหัดลากคันชักสี่สายเปล่า สายใดสายหนึ่งก่อนเป็นอันดับแรก เมื่อผู้เรียนเริ่มสีได้แล้วจึงเริ่มให้หัดสีอีกสายหนึ่งได้ “สี่สายไหนก่อนก็ได้ แต่ต้องสีให้เสียงออกมานวล ไส เหยนะ ถ้ายังไม่นวลก็ยังไม่ต่อให้ แล้วต้องลากคันชักให้หนัก ช้า ๆ ‘ไม่ทันเวลาสี่เพลงคันชักมักจะไม่พอ เป็บเดี๋ยวหมดแล้ว’ (วรยศ สุขสายชล. สัมภาษณ์. 2 พ.ค. 2548)

ส่วนมือซ้ายยังคงจับคันทวนซอดังไว้ เพื่อมิให้ซอแกว่งหรือคั่นและมีให้คันทวนซอเอนมากเกินไป แต่นิ้วมือข้างซ้ายยังไม่ต้องลงน้ำหนักสายซอ เพราะเป็นการฝึกสีสายเปล่า โดยมือซ้ายจะจับคันทวนซอดังไว้ในลักษณะรูปที่ 3.3 ค

รูปที่ 3.3 ค

2. รูปแบบการสอนลงนิ้วไล่เสียงซอด้วง

เมื่อผู้เรียนสามารถตีสายเปล่าจนเสียงใส ไม่แกรกแล้ว ขั้นตอนมาของการสอนคือฝึกให้ผู้เรียนไล่นิ้วซอด้วง หรือฝึกไล่เสียงซอด้วง รูปแบบการฝึกไล่นิ้วซอด้วงของอาจารย์วรรษมีดังนี้

รูปที่ 3.4 ค

ใช้มือขวาตากันชักมาทางด้านขวามือหรือตากันชักออก ลากจนเกือบสุดกันชัก ชักกันชักซ้ำ ๆ ให้กันชักสีสายทึ่มซอด้วง โดยมือซ้ายที่คิบบจับคันทวนยังไม่ต้องลงกดสายหรือลงนิ้วเสียงสายเปล่าที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวซอล (รูปที่ 3.4 ค)

รูปที่ 3.5 ก

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านซ้ายมือหรือลากคันชักเข้า ลากจนถึงจุดที่เริ่มคันชักออก
ชักคันชักซ้ำ ๆ ให้คันชักสี่สายหุ้มซอด้วง โดยมีมือซ้ายที่คิบบจับคันทวนใช้นิ้วชี้บริเวณปลายนิ้ว
หรือที่เรียกว่าจุกเล็บ กดสายซอด้วงทั้งสองสาย เสียงที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวลา (รูปที่
3.5 ก)

รูปที่ 3.6 ก

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านขวามือหรือลากคันชักออก ลากจนเกือบสุดคันชัก ชักคันชักซ้ำ ๆ ให้คันชักสีสายทึ่มซอดัง โดยมือซ้ายที่คิบบจับคันทวนใช้นิ้วกลางบริเวณปลายนิ้ว หรือที่เรียกว่างมูกเล็บ กดสายซอดังทั้งสองสาย เสียงที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวที่ (รูปที่ 3.6 ก)

รูปที่ 3.7 ค

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านซ้ายมือหรือลากคันชักเข้า ลากจนถึงจุดที่เริ่มคันชักออก ชักคันชักซ้ำ ๆ ให้คันชักสีสายท่อมซอดัง โดยมือซ้ายที่จับคันทวนใช้นิ้วนางบริเวณปลายนิ้ว หรือที่เรียกว่าจุกเล็บ กดสายซอดังทั้งสองสาย เสียงที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวโด (รูปที่ 3.7 ค)

รูปที่ 3.8 ค

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านขวามือหรือลากคันชักออก ลากจนเกือบสุดคันชัก ชักคันชักซ้ำๆ ให้คันชักสีสายเอกชอด้วง โดยมีมือซ้ายที่ค้ำจับคันทวนยังไม่ต้องลงกดสายหรือลงนิ้วเสียงสายเปล่าที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวเร (รูปที่ 3.8 ค) เช่นเดียวกับที่สีเสียงตัวซอล

รูปที่ 3.9 ค

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านซ้ายมือหรือลากคันชักเข้า ลากจนถึงจุดที่เริ่มคันชักออก
ชักคันชักซ้ำ ๆ ให้คันชักสี่สายเอกซอด้วง โดยมีมือซ้ายที่คิบบจับคันทวนใช้นิ้วชี้บริเวณปลายนิ้ว
หรือที่เรียกว่ามูกเล็บ กดสายซอด้วงทั้งสองสาย เสียงที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวมี (รูปที่
3.9 ค) เช่นเดียวกับที่สีเสียงตัวลา

รูปที่ 3.10 ค

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านขวามือหรือลากคันชักออก ลากจนเกือบสุดคันชัก ชักคันชักซ้ำ ๆ ให้คันชักสี่สายเอกซอด้วง โดยมีซ้ายที่ตีบจับคันทวนใช้นิ้วกลางบริเวณปลายนิ้วหรือที่เรียกว่างมูกเล็บ กดสายซอด้วงทั้งสองสาย เสียงที่สีออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวฟา (รูปที่ 3.10 ค) เช่นเดียวกับที่สีเสียงตัวที

รูปที่ 3.11 ค

ใช้มือขวาลากคันชักมาทางด้านซ้ายมือหรือลากคันชักเข้า ลากจนถึงจุดที่เริ่มคันชักออก ชักคันชักซ้ำ ๆ ให้คันชักสี่สายเอกสอดด้วง โดยมือซ้ายที่ค้ำจับคันทวนใช้นิ้วนางบริเวณปลายนิ้ว หรือที่เรียกว่าจุกเล็บ กดสายสอดด้วงทั้งสองสาย เสียงที่สือออกมาเป็นระดับเสียงโน้ตตัวซอล (รูปที่ 3.11 ค) เช่นเดียวกับที่สี่เสียงตัวโด

ในการไล่เสียงหรือไล่นิ้วสอดด้วงนี้ อาจารย์วรยศได้แบ่งออกเป็น 2 เที้ยว คือ เที้ยวไล่เสียง ขึ้นกับเที้ยวไล่เสียงลง ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายตั้งแต่รูปที่ 3.4 ค ถึงรูปที่ 3.11 ค รวมเสียงที่หัดไล่ขึ้น ได้ 8 เสียง ได้แก่ ซอล (สายทุ้ม) ลา ที โด เร มี ฟา ซอล (สายเอก) เมื่อผู้เรียนไล่เสียงขึ้นแล้ว ผู้เรียนต้องไล่เสียงลงด้วย

ในการหัดไล่เสียงลง ผู้เรียนเริ่มสี่จากเสียงตัวซอลสายเอก (คู่แปดของสายทุ้ม) แล้วสี่ไล่ เสียงลงทีละ 1 เสียง เช่นเดียวกับการไล่เสียงขึ้น จนถึงเสียงตัวซอลสายทุ้ม รวมเสียงที่หัดไล่ลง ได้ 8 เสียง ได้แก่ ซอล (สายเอก) ฟา มี เร โด ที ลา ซอล (สายทุ้ม) หรือดังรูปที่ 3.11 ค เปลี่ยนเป็น คันชักออก รูปที่ 3.10 ค เปลี่ยนเป็นคันชักเข้า รูปที่ 3.9 ค เปลี่ยนเป็นคันชักออก รูปที่ 3.8 ค เปลี่ยนเป็นคันชักเข้า รูปที่ 3.7 ค เปลี่ยนเป็นคันชักออก รูปที่ 3.6 ค เปลี่ยนเป็น คันชักเข้า รูปที่ 3.5 ค เปลี่ยนเป็นคันชักออก และรูปที่ 3.4 ค เปลี่ยนเป็นคันชักเข้าตามลำดับ สีสลับกันระหว่างการไล่เสียงขึ้นและการไล่เสียงลงจนผู้เรียนเริ่มสี่เสียงไม่เพี้ยนแล้วจึงต่อเพลงได้

3. เพลงแรกสำหรับฝึกหัดสี่ขอดี้ว

เมื่อผู้เรียนสามารถสี่สายเปล่าขอดี้วและสี่ลงนิ้วไล่เสียงไม่เพี้ยนแล้ว อาจารย์วรยศจะสอนให้ผู้เรียนหัดสี่แบบฝึกหัดเบื้องต้นของขอดี้วซึ่งอาจารย์วรยศได้เรียบเรียงขึ้นมา ซึ่งมี 2 บท ดังนี้

หมายเหตุ เสียง ซี่ หมายถึง เสียงโน้ตตัวซอลสายเอก

เสียง ลี่ หมายถึง เสียงโน้ตตัวลาสายเอก

บทที่ 1

วรรคที่ 1

---ซ	---ล	---ท	---ด	---ร	---ม	---ฟ	---ซี่
------	------	------	------	------	------	------	--------

---ซี่	---ฟ	---ม	---ร	---ด	---ท	---ล	---ซ
--------	------	------	------	------	------	------	------

วรรคที่ 2

-ซ-ซ	-ซ-ล	-ล-ท	-ท-ด	-ด-ร	-ร-ม	-ม-ฟ	-ฟ-ซี่
------	------	------	------	------	------	------	--------

-ซี่-ซี่	-ซี่-ฟ	-ฟ-ม	-ม-ร	-ร-ด	-ด-ท	-ท-ล	-ล-ซ
----------	--------	------	------	------	------	------	------

วรรคที่ 3

ซซซซ	ซซซล	ลลลท	ทททด	ดดดร	รรรร	มมมฟ	ฟฟฟซี่
------	------	------	------	------	------	------	--------

ซี่ซี่ซี่	ซี่ซี่ฟ	ฟฟฟม	มมมร	รรรร	ดดดท	ทททล	ลลลซ
-----------	---------	------	------	------	------	------	------

เพลงประกอบแบบฝึกหัด

เพลงที่ 1

---ซ	-ซ-ร	-ร-ม	-ม-ร	---ด	-ด-ท	-ท-ล	-ล-ซ
------	------	------	------	------	------	------	------

เล่นซ้ำบรรทัดแรกอีกครั้ง

---ร	-ร-ด	-ด-ท	-ท-ล	---ร	-ร-ด	-ด-ท	-ท-ล
------	------	------	------	------	------	------	------

---ซ	-ซ-ร	-ร-ม	-ม-ร	---ด	-ด-ท	-ท-ล	-ล-ซ
------	------	------	------	------	------	------	------

เพลงที่ 2

-- -ซ	ซซซซ	- ร - ม	มมมม	- ร - ค	คคคค	- ท - ล	ลลลล
-------	------	---------	------	---------	------	---------	------

เมื่อบรรเลงกลับไปหัวเพลงให้เติมโน้ตในห้องแรกอีกตัวดังนี้

- ซ - ซ

ในชั้นแรก อาจารย์วรยศเน้นการสีซอดังไม่ให้เสียงเพี้ยนเป็นสิ่งสำคัญมาก ส่วนการใช้คันชัก ยังไม่บังคับให้ผู้เรียนสีตามแบบแผนเพราะต้องการเสียงซอดังที่ไม่เพี้ยน เมื่อผู้เรียนสีตามแบบฝึกหัดที่อาจารย์วรยศสอนให้แล้ว อาจารย์วรยศจะสอนเพลงไทยสั้น ๆ ที่ไม่มีเสียงโน้ตตัวลาสูง

“ครูจะมีแบบฝึกให้หัดสีเฉพาะ ไม่เหมือนกับครูท่านอื่น โน้ตที่ครูให้สีนั้นจะยังไม่ให้สีเสียงลาสูงเพราะนิ้วคนเล่นจะเอื้อมไม่ถึง พอเสียงลาสูงนิ้วอื่นก็พลอยไหลลงตามมาด้วยเลยเพี้ยนกันใหญ่เลยทีนี้ พอสีตรงแบบฝึกพวกนี้ได้แล้วครูก็จะต่อเพลงไทยง่าย ๆ สั้น ๆ ให้สักเพลง ที่ไม่มีหรือไม่ค่อยใช้เสียงลาสูง”

(วรยศ สุขสายชล, สัมภาษณ์, 31 พ.ค. 2548)

บทที่ 2

วรรคที่ 1

- ซ - ท	- ล - ค	- ท - ร	- ค - ม	- ร - ฟ	- ม - ซ	- ฟ - ล
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ล - ฟ	- ซ - ม	- ฟ - ร	- ม - ค	- ร - ท	- ค - ล	- ท - ซ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

วรรคที่ 2

ซลทค	ลทคร	ทครม	ครมฟ	รμφซ	มฟซล
------	------	------	------	------	------

ลซฟม	ซฟมร	ฟมรด	มรดท	รดทล	คทลซ
------	------	------	------	------	------

วรรคที่ 3

ลชทล	คทรล	คทรค	มรฟท	รคมร	ฟมซัด	มรฟม	ซัพถึร
------	------	------	------	------	-------	------	--------

ฟมซัพ	ลซัพค	มรฟม	ซฟมท	รคมร	ฟมรล	คทรค	มรดช
-------	-------	------	------	------	------	------	------

เมื่อผู้เรียนสามารถสืบทอดแบบฝึกหัดข้อด้วงได้ทั้ง 2 บทเป็นอย่างดีแล้ว อาจารย์วรวงศ์จึงจะสอนเพลงไทยอื่น ๆ ตามระดับความยากขึ้นไปตามลำดับ “พอเด็กนักเรียนสืบทอดได้แล้ว ครูก็จะต่อเพลงที่มีความยากขึ้นทีละนิดตามลำดับ แต่คราวนี้ครูจะต้องบังคับค้นหาคำให้ถูกต้องและเสียงต้องไม่เพี้ยนด้วย” (วรวงศ์ สุขสายชล, สัมภาษณ์, 31 พ.ค. 2548)

ตารางเปรียบเทียบ

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากศิลปินต้นแบบทั้งสามท่าน ซึ่งได้แก่ อาจารย์เบ็ญจรงค์ ธนโกเศศ อาจารย์เฉลิม ม่วงแพศรี และอาจารย์วรยศ สุขสายชล ซึ่งผู้วิจัยได้พบความแตกต่างของอาจารย์ทั้งสามท่าน ในเรื่องของการสอนสีสายเปล่าซอด้วง การสอนลงนิ้วไล่เสียงซอด้วง เพลงแรกสำหรับฝึกหัดสีซอด้วง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำเป็นตารางเปรียบเทียบ เพื่อได้แสดงความแตกต่างของครูแต่ละท่านต่างกันอย่างไร

ตารางเปรียบเทียบความแตกต่าง

	อ.เบ็ญจรงค์ ธนโกเศศ	อ.เฉลิม ม่วงแพศรี	อ.วรยศ สุขสายชล
1. จุดเริ่มสีคันชักออกห่างจากหมุดยึดหางม้า	25 เซนติเมตร	23 เซนติเมตร	19 เซนติเมตร
2. จุดเริ่มสีคันชักเข้าห่างจากปลายคันชัก	13 เซนติเมตร	4 เซนติเมตร	4 เซนติเมตร
3. เวลาในการลากคันชักเฉลี่ยต่อครั้ง	2.04 วินาที	3.30 วินาที	10.33 วินาที
4. รูปแบบการสอนสีสายเปล่า	ซอล คันชักออก เร คันชักเข้า	สีสายท่อม ซอล – ซอล คันชักออกและเข้า เมื่อสีได้แล้วจึงเปลี่ยนเป็นสายเอก เร – เร คันชักออกและเข้าเช่นเดียวกัน	สีสายท่อมหรือสายเอก สายไหนก่อนก็ได้ แต่ต้องสีสายเดี่ยว เช่น ซอล – ซอล คันชักออกและเข้าหรือ เร- เร คันชักออกและเข้า
5. รูปแบบการสอนลงนิ้วไล่เสียงซอด้วง	ซอล ลา ที โด เร มี ฟา ซอล (ไล่เสียงขึ้น) ล้า ซอล ฟา มี เร โด ที ลา (ไล่เสียงลง)	ซอล ลา ที โด (ไล่เสียงขึ้นสายท่อม) โด ที ลา ซอล (ไล่เสียงลงสายท่อม) เร มี ฟา ซอล (ไล่เสียงขึ้นสายเอก) ล้า ซอล ฟา มี (ไล่เสียงลงสายเอก)	ซอล ลา ที โด เร มี ฟา ซอล (ไล่เสียงขึ้น) ซอล ฟา มี เร โด ที ลา ซอล (ไล่เสียงลง)

6. ลักษณะนิ้วที่กด สายซอด้วง - นิ้วชี้ - นิ้วกลาง - นิ้วนาง - นิ้วก้อย	บริเวณข้อมือแรก บริเวณปลายนิ้ว บริเวณปลายนิ้ว บริเวณปลายนิ้ว	บริเวณปลายนิ้ว บริเวณปลายนิ้ว บริเวณปลายนิ้ว บริเวณปลายนิ้ว	บริเวณปลายนิ้ว บริเวณปลายนิ้ว บริเวณปลายนิ้ว บริเวณปลายนิ้ว
7. เพลงสำหรับฝึกหัด สี่ซอด้วง	1) จระเข้หางยาว สามชั้น 2) โหมโรง ไอยเรศ	1) แยกบรรทัด สองชั้น 2) โยสลัม สองชั้น	แบบฝึกหัดที่อาจารย์ วรัชศกคิดขึ้น
8. การใช้คันชักใน เพลงสำหรับฝึกหัด	สี่แบบลักคันชัก	สี่แบบออก-เข้า หรือที่ เรียกว่าคันชัก 1	สี่แบบออก-เข้า หรือที่ เรียกว่าคันชัก 1

วิเคราะห์ความแตกต่างและผลลัพธ์ที่ได้

1. จุดเริ่มสี่คันชักออกห่างจากหมุดยึดหางม้า อาจารย์เบญจรงค์เริ่มคันชักออกห่างประมาณ 25 เซนติเมตร อาจารย์เฉลิมเริ่มคันชักออกห่างประมาณ 23 เซนติเมตร และอาจารย์วรัชศกเริ่มคันชักออกห่างประมาณ 19 เซนติเมตร จากการวิเคราะห์จุดเริ่มสี่ของคันชักซอด้วงควรจะมีระยะห่างจากหมุดยึดหางม้าให้น้อยที่สุด เพราะการลากคันชักหรือไกวคันชักผู้เล่นซอด้วงจะต้องใช้พื้นที่ของหางม้าให้มากที่สุด เพื่อจะได้สี่ให้เกิดเสียงได้ยาวมากที่สุด ถ้าผู้เล่นสี่คันชักจากจุดเริ่มที่ห่างจากหมุดยึดหางม้ามากเกินไป พื้นที่ของหางม้าที่จะสี่ให้เกิดเสียงก็ย่อมมีน้อยลง ดังนั้นจุดเริ่มสี่คันชักออกแบบของอาจารย์วรัชศกจึงเหมาะสมที่สุด

2. จุดเริ่มสี่คันชักเข้าห่างจากปลายคันชัก อาจารย์เบญจรงค์เริ่มคันชักเข้าห่างประมาณ 13 เซนติเมตร อาจารย์เฉลิมเริ่มคันชักเข้าห่างประมาณ 4 เซนติเมตร และอาจารย์วรัชศกเริ่มคันชักเข้าห่างประมาณ 4 เซนติเมตร จุดเริ่มคันชักเข้าของซอด้วงควรจะมีระยะห่างจากปลายคันชักให้น้อยที่สุด เพราะการลากคันชักหรือไกวคันชัก ผู้เล่นซอด้วงจะต้องใช้พื้นที่ของหางม้าให้มากที่สุดเช่นกัน เพื่อจะได้สี่ให้เกิดเสียงได้ยาวมากที่สุด สาเหตุที่ไม่สี่จนสุดปลายคันชัก เพราะช่วงปลายคันชัก ระหว่างคันชักกับหางม้ามีช่วงความกว้างไม่มากนัก ถ้าสี่จนสุดปลายคันชักสายซอด้วงมักจะติดทำให้การสี่ซอด้วงสะดุดและเกิดเสียงที่ไม่น่าชวนฟัง ก่อนจะถึงปลายคันชักประมาณ 3 – 4 เซนติเมตร ตัวคันชักจะกลายเป็นลูกแก้วอยู่หนึ่งอัน ลูกแก้วอันนี้เองก็เป็นอุปสรรคในการลากคันชักเช่นกัน เพราะถ้าลากคันชักแล้วไปโดนลูกแก้วก็จะทำให้การสี่ซอด้วงสะดุดและเกิดเสียงไม่ชวนฟังอีกเช่นกัน

3. อาจารย์เบญจรงค์ใช้เวลาในการลากคันชักหนึ่งครั้งเฉลี่ยเวลาประมาณ 2.04 วินาที อาจารย์เฉลิมใช้เวลาในการลากคันชักหนึ่งครั้งเฉลี่ยเวลาประมาณ 3.30 วินาที และอาจารย์วรยศใช้เวลาในการลากคันชักหนึ่งครั้งเฉลี่ยเวลาประมาณ 10.33 วินาที การฝึกลากคันชักซอดังนั้น จารย์ฝึกลากคันชักซ้ำๆและให้นานที่สุดอย่างแบบของอาจารย์วรยศ เพราะการฝึกลากคันชักซ้ำ ๆ จะช่วยให้ผู้เล่นซอดังสามารถลากเสียงซอได้ยาวนานครบจังหวะของตัวโน้ต หรือสีคลอเสียงคนร้อง ได้โดยที่คันชักซอดังยังไม่หมดก่อนเสียงคนร้อง แต่ถ้าผู้เล่นซอดังสีคันชักหมดก่อนเสียงคนร้องหรือสียังไม่ครบจังหวะความยาวของตัวโน้ต จะทำให้เพลงที่บรรเลงหมดความไพเราะไปเลยทีเดียว

4. การสอนสีสายเปล่า อาจารย์เบญจรงค์สอนให้สีสายในคันชักออก สายนอกคันชักเข้า อาจารย์เฉลิมสอนให้สีสายในก่อนทั้งคันชักออกและคันชักเข้า ต่อเมื่อสีได้ดีแล้วจึงหัดสีสายนอกต่อไป อาจารย์วรยศสอนให้สีสายเส้นใดก่อนก็ได้ แต่ต้องสีสายนั้นสายเดียว ทั้งคันชักเข้าและคันชักออก ต่อเมื่อสีได้ดีแล้วจึงสีอีกสายต่อเช่นกัน ผู้วิจัยเห็นว่ารูปแบบการสอนของอาจารย์เฉลิมและของอาจารย์วรยศเป็นรูปแบบเดียวกัน เพียงแต่อาจารย์เฉลิมบังคับให้เริ่มหัดสีสายในก่อนเป็นอันดับแรก ส่วนของอาจารย์วรยศมิได้บังคับผู้เรียนว่าจะสีสายใดก่อน เพียงแต่ให้ผู้เรียนสีสายที่ตนเองถนัดก่อน จากรูปแบบการสอนสีสายเปล่าซอดังของอาจารย์เบญจรงค์มีข้อดีคือ ผู้เรียนสามารถสีสายเปล่าซอดังเป็นทั้งสองสาย และสามารถจำเสียงสายเปล่าได้ทั้งสองเสียง คือ ซอล - เร ซึ่งเป็นขั้นคู่เสียงคู่ 5 ซึ่งผู้เรียนต้องจำให้ได้เพื่อที่เวลาตั้งเสียงซอดังจะได้ขั้นคู่เสียงที่ถูกต้อง แต่มีข้อเสียคือผู้เรียนมักสับสนคันชักว่าสายในคันชักออก สายนอกคันชักเข้า พอสีไปได้สักพักก็มักจะสลับกันเป็น สายนอกคันชักออก สายในคันชักเข้า ส่วนรูปแบบของอาจารย์เฉลิมและอาจารย์วรยศมีข้อดีคือ ผู้เรียนไม่งงกับคันชักเพราะสีสายเพียงสายนั้นสายเดียว ทั้งคันชักออกและคันชักเข้า ข้อเสียคือ ผู้เรียนอาจใช้เวลาเรียนมากขึ้นเพราะต้องหัดสีสายซอทีละเส้น

5. การสอนลงนิ้วไล่เสียงซอดัง อาจารย์เบญจรงค์สอนไล่เสียงขึ้น ซอล ลา ที โด เร มี ฟา ซอล และไล่เสียงลง ลา ซอล ฟา มี เร โด ที ลา รูปแบบการไล่เสียงของอาจารย์เบญจรงค์มีข้อดีคือ ผู้เรียนสามารถไล่เสียงซอดังได้ครบทั้ง 9 เสียงและสามารถฝึกใช้นิ้วไล่เสียงได้ครบทั้งหมด คันชักมีความสัมพันธ์กันคือเริ่มเสียงแรกคันชักออก จบเสียงสุดท้ายคันชักเข้า ข้อเสียคือ ผู้เริ่มหัดเรียนจะเหยียดนิ้วก้อยได้ไม่ถึงเสียงลาสูง ทำให้เวลาสีไล่เสียงเสียงโน้ตคว้ามักจะเพี้ยนต่ำ แต่เมื่อเหยียบมือซ้ายจับคันทวนให้ต่ำลงเพื่อให้ลงถึงเสียงลาสูง นิ้วทั้งสามคือนิ้วชี้ นิ้วกลาง และนิ้วนางก็จะลดต่ำลงมาด้วย ทำให้ช่วงเสียงของนิ้วทั้งสามที่กดสายซอเสียงเพี้ยนไป รูปแบบการไล่เสียงของอาจารย์เฉลิม แบ่งเป็นการไล่เสียงขึ้นและลงของสายทุ้ม คือ ซอล ลา ที โด (ไล่เสียงขึ้น) โด ที ลา ซอล (ไล่เสียงลง) การไล่เสียงขึ้นและลงของสายเอก คือ เร มี ฟา ซอล (ไล่เสียงขึ้น) ลา ซอล ฟา มี (ไล่เสียงลง) ข้อดีคือ ผู้เรียนสามารถจำช่วงเสียงของสายแต่ละสายได้ง่าย เพราะมี

จำนวนเสียงน้อย ข้อเสียคือ ผู้เริ่มเรียนจะเหยียดนิ้วก้อยได้ไม่ถึงเสียงลาสูง ทำให้เวลาสีไล่เสียงเสียงโน้ตตัวลามักจะเพี้ยนต่ำ แต่เมื่อเขยิบมือซ้ายจับคันทวนให้ต่ำลงเพื่อให้ลงถึงเสียงลาสูง นิ้วทั้งสามคือนิ้วชี้ นิ้วกลาง และนิ้วนางก็จะกดต่ำลงมาด้วย ทำให้ช่วงเสียงของนิ้วทั้งสามที่กดสายซอเสียงเพี้ยนไปเช่นเดียวกับของอาจารย์เบญจรงค์ และการสีไล่เสียงระหว่างสายทุ้มกับสายเอกซึ่งมีจำนวนเสียงที่ไม่เท่ากัน โดยปกติสายทุ้มใช้ 4 เสียง สายเอกใช้ 5 เสียง ซึ่งบางครั้งทำให้ผู้เรียนสับสนว่าเมื่อไล่เสียงสายทุ้มช่วงไล่เสียงลงเสียงสุดท้ายจะเป็นสายเปล่า แต่เมื่อสีไล่เสียงสายเอกช่วงไล่เสียงลงเสียงสุดท้ายจะเป็นเสียงโน้ตตัวมี ทำไมไม่สีถึงสายเปล่าเหมือนสายทุ้ม การฝึกไล่เสียงแบบนี้จะต้องเสียเวลาในการไล่เสียง 2 เที้ยว เที้ยวแรกคือไล่เสียงสายทุ้มและรอบที่สองคือไล่เสียงสายเอก รูปแบบการไล่เสียงขึ้นของอาจารย์วรยศคือ ซอล ลา ที โด เร มี ฟา ซอล และการไล่เสียงลงคือ ซอล ฟา มี เร โด ที ลา ซอล ข้อดีคือ ผู้เรียนสามารถไล่เสียงได้ทั้งสายทุ้มและสายเอก คันทักมีความสัมพันธ์กันคือเริ่มเสียงแรกคันทักออก จบเสียงสุดท้ายคันทักเข้า และผู้เรียนยังไม่ต้องหัดสีเสียงลาสูงซึ่งทำให้ผู้เรียนมีโอกาสสีเสียงเพี้ยนได้ค่อนข้างน้อย ข้อเสียคือผู้เรียนต้องฝึกหัดสีเพลงที่ไม่มีเสียงลาสูง ซึ่งหาเพลงได้ไม่มากนักและต้องมาฝึกหัดสีเสียงลาสูงในภายหลัง

6. ลักษณะของนิ้วที่กดสายซอด้วง อาจารย์เบญจรงค์ใช้ข้อมนิ้วแรกของนิ้วชี้กดสายซอด้วง ส่วนนิ้วอื่น ๆ ใช้ปลายนิ้วกดสายซอ อาจารย์เฉลิมและอาจารย์วรยศใช้ปลายนิ้วกดสายซอด้วงทั้ง 4 นิ้ว ข้อดีของการใช้ปลายนิ้วกดสายซอด้วงคือ

“เวลาพรมนิ้ว ไม่ว่าจะพรมเปิดหรือพรมปิด และเวลารูดสายจะทำได้ง่าย ลองใช้ข้อมนิ้วกดแล้วพรมดูสิ จะไม่สบายเท่าใช้ปลายนิ้วหรอก ครูคิดว่าที่ครูเบญจรงค์ใช้นิ้วชี้กดอย่างนั้น น่าจะเกิดจากความเคยชินซะมากกว่า ครูหลวงไพเราะเสียงซอยังใช้ปลายนิ้วกดสายซอเลยทั้งด้วงทั้งอู้ ไม่มีหรอกที่ใช้ข้อมนิ้วกดสายซอถ้าว่ากันตามที่ครูเก่า ๆ สอนมา” (วรยศ สุขสายชล, สัมภาษณ์, 31 พ.ค. 2548)

7. เพลงแรกสำหรับฝึกหัดสีซอด้วง อาจารย์เบญจรงค์สอนเพลงจระเข้หางยาว สามชั้น และเพลงโหมโรงไอยเรศ เนื่องจากอาจารย์เบญจรงค์เมื่อตอนอายุ 5 ปี ได้เริ่มเรียนซอด้วง เพลงแรกที่ครูต่อให้อาจารย์เบญจรงค์คือเพลงโหมโรงไอยเรศ ดังนั้นเมื่ออาจารย์เบญจรงค์สอนซอด้วงแก่นักเรียน อาจารย์ก็จะสอนเพลงโหมโรงไอยเรศเป็นเพลงแรกเช่นเดียวกับที่อาจารย์ได้เรียนมายึดตามแบบแผนที่อาจารย์ได้เรียนมากับครู อีกทั้งบ้านอาจารย์เบญจรงค์เป็นบ้านวงเครื่องสายจึงทำให้อาจารย์เบญจรงค์ต้องต่อเพลงที่ใช้บรรเลงบ่อย ๆ เพลงโหมโรงไอยเรศเป็นเพลงโหมโรงที่นิยมเล่นกันทั้งในวงปี่พาทย์ วงเครื่องสาย และวงมโหรี เรียกกันตามภาษานักดนตรีว่าเพลงหากินกันเลขทีเดียว เพราะในสมัยนั้นใคร ๆ ที่เป็นนักดนตรีไทยต้องเล่นเพลงโหมโรงไอยเรศได้หรือถ้าเล่นไม่ได้ก็ฟังรู้ว่าเป็นเพลงอะไร ซึ่งอาจารย์เบญจรงค์คือเพลงนี้เป็น

เพลงครู เมื่ออาจารย์เบญจรงค์สอนนักเรียนรุ่นหลัง ๆ มา นี้ อาจารย์เล่าว่าเด็กสีกักคั่นชักไม่ได้ เลขต้องสอนเพลงจระเข้หางยาวก่อน พอเริ่มสีกักคั่นชักได้ก็สอนเพลงโหมโรงไอยเรศ

ข้อดีของการฝึกเพลงจระเข้หางยาว สามชั้น คือ

1) เพลงจระเข้หางยาว สามชั้น เป็นเพลงบรรเลงเก็บ ฉะนั้นความถี่ของพยางค์ เสียงจึงเท่ากัน เมื่อผู้เรียนสีเพลงนี้จะทำให้ฝึกในเรื่องจังหวะความห่างของเสียงโน้ตแต่ละตัว

2) เพลงทำนองบรรเลงเก็บนี้ฝึกการกดไล่นิ้วสายซอด้าง เพื่อให้ผู้เรียนจดจำว่า เสียงที่ต้องการสีอยู่นิวไหน สายเอกหรือสายทุ้ม

3) ฝึกประสาทการรับฟังเมื่อบรรเลงร่วมกับเครื่องดนตรีไทยชนิดอื่น เพราะเป็นเพลงประเภททางเก็บจึงสามารถทำทางของแต่ละเครื่อง เมื่อผู้เรียนบรรเลงร่วมกับวง จึงฝึกให้ผู้เรียนมีสมาธิในการบรรเลงทางของตน

4) การรับร้องแต่ละท่อน เสียงที่รับร้องจะเปลี่ยนบันไดเสียงไปเรื่อย ๆ เป็นการฝึกให้ผู้เรียนหัดสังเกตฟังระดับเสียงที่นักร้องร้องส่ง

5) ท่อนที่ 1 และท่อนที่ 2 มีการเปลี่ยนท่าเสียงในบรรทัดแรกของท่อน ฝึกให้ผู้เรียนหัดสีลูกท่าและหัดฟังการเปลี่ยนบันไดเสียง

6) เพลงจระเข้หางยาว สามชั้น มีการตกแต่งรายละเอียดของทำนอง ซึ่งทำให้ผู้เรียนสามารถแตกทางการบรรเลงของเพลงได้

7) ถ้าการมีร้องประกอบการบรรเลง ฝึกให้ผู้เรียนหัดสีรับร้องและส่งร้อง

ข้อเสียของการฝึกเพลงจระเข้หางยาว สามชั้น คือ

1) ทำนองเพลงมีความยาวมากเกินไป อาจทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายในการจำตัวโน้ตจำนวนมาก ๆ

2) ในปัจจุบันเพลงจระเข้หางยาว สามชั้น มักไม่คุ้นหูกับผู้เริ่มหัดเรียนดนตรีไทยใหม่ ๆ จึงทำให้ผู้เรียนต้องใช้เวลาในการจดจำทำนองเพลงมากขึ้น

3) ผู้ที่เรียนดนตรีไทยเริ่มแรก จะไม่เข้าใจในเรื่องของศัพท์ดนตรีและเทคนิคการบรรเลงในการเปลี่ยนบันไดเสียง ซึ่งเป็นเรื่องค่อนข้างยากสำหรับผู้เริ่มเรียนดนตรี

4) ผู้ที่เรียนดนตรีไทยเริ่มแรก เมื่อบรรเลงเพลงจระเข้หางยาว สามชั้นรวมกันเป็นวง มักจะบรรเลงหลุดหรือไม่ครบทำนอง เพราะรายละเอียดของทำนองแต่ละเครื่องมีความแตกต่างกัน จึงอาจทำให้ผู้เรียนขาดความมั่นใจเพราะกลัวว่าทำนองที่ตนเองบรรเลงนั้นผิด

5) ทำนองทางร้องกับทางเครื่องไม่เหมือนกัน ดังนั้นผู้เรียนต้องฝึกรับร้องให้แม่นยำซึ่งต้องใช้เวลา

ข้อดีของการฝึกเพลงโหมโรงโอยเรศ สามชั้น คือ

- 1) การขึ้นทำนองเพลง ผู้เรียนฝึกการใช้คันทักแบบออก – เข้า – ออก – เข้า และแบบออก – ออก – เข้า ขึ้นอยู่กับพยางค์โน้ตในแต่ละห้อง
- 2) ในท่อนแรกและท่อนที่ 2 เป็นการบรรเลงแบบทางเก็บ ซึ่งทำให้ผู้เรียนฝึกในเรื่องจังหวะความห่างของเสียงโน้ตแต่ละตัว
- 3) การขึ้นทำนอง ผู้เรียนฝึกลากคันทักทั้งเสียงสั้นและเสียงยาวให้ถูกต้องตามจังหวะ
- 4) ท่อนที่ 3 และท่อนที่ 4 ฝึกให้ผู้เรียนหัดสีลูกล้อและลูกเหลื่อม
- 5) บรรทัดสุดท้ายของท่อนที่ 4 รอบที่สอง หรือที่เรียกว่าลงท้ายวานั้น ผู้เรียนฝึกการสะบัดคันทัก คือการสีเสียงโน้ต 3 เสียงอย่างรวดเร็วโดยใช้คันทักออกหรือเข้าเพียง ครั้งเดียวและฝึกการทอดจังหวะลง
- 6) เพลงโหมโรงโอยเรศ สามชั้น มีการตกแต่งรายละเอียดของทำนอง ซึ่งทำให้ผู้เรียนสามารถแตกทางการบรรเลงของเพลงได้

ข้อเสียของการฝึกเพลงโหมโรงโอยเรศ สามชั้น คือ

- 1) ทำนองเพลงโหมโรงโอยเรศมีความยาวมากเกินไป อาจทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายในการจำทำนองเพลง
- 2) การใช้คันทักออก – ออก – เข้า และการสะบัดคันทักมีความยากเกินไปสำหรับผู้เริ่มเรียนซอด้วง
- 3) การขึ้นทำนอง ผู้เรียนฝึกลากคันทักทั้งเสียงสั้นและเสียงยาวให้ถูกต้องตามจังหวะเพลงได้ยาก เพราะอาจยังจับจังหวะไม่ได้
- 4) รายละเอียดของทำนองแต่ละเครื่องมีความแตกต่างกัน เพราะทำนองของเพลงเปิดโอกาสให้ตกแต่งลูกกลอนเพลงของเครื่องดนตรีแต่ละชนิดได้ จึงอาจทำให้ผู้เรียนสับสนกับทำนองเครื่องดนตรีชนิดอื่นที่ทำนองไม่เหมือนกับซอด้วง
- 5) ผู้ที่เริ่มเรียนยังไม่สามารถที่จะบรรเลงลูกล้อและลูกเหลื่อมได้ เพราะต้องอาศัยประสบการณ์และความแม่นยำของจังหวะ
- 6) เมื่อบรรเลงถึงท่อนที่ 4 จังหวะการบรรเลงจะดิ่งขึ้นหรือเร็วขึ้น ซึ่งผู้เริ่มเรียนไม่สามารถจะสีได้ทันก็มักจะล้มเสียกลางคันซะก่อน
- 7) ในปัจจุบันเพลงโหมโรงโอยเรศ สามชั้น มักไม่คุ้นหูกับผู้เริ่มหัดเรียนดนตรีไทยใหม่ ๆ จึงทำให้ผู้เรียนต้องใช้เวลาในการจดจำทำนองเพลงมากขึ้น

อาจารย์เฉลิมสอนเพลงแรกให้ผู้เรียนควรรีเรียนก่อนคือ เพลงแขกบรเทศ สองชั้น และ เพลงโยสลัม สองชั้น ซึ่งอาจารย์เฉลิมให้เหตุผลว่า

“ตัวครูเองก็ไม่ได้เรียนทางด้านดนตรีไทยมาโดยตรง แต่ที่เรียนนี้ก็เพราะตัวเองชอบ เลยไปขอเรียนกับครูที่เพื่อนเขาพาไป ก็เรียนกันหลายคน เพลงแรกสมัยนั้นพวก เครื่องสายต้องต่อก็เพลงโหมโรงไอยเรศ เพลงแป๊ะ แต่ที่ครูสอนครูก็ไม่ได้ต่อ เพลงพวกนี้นะ เพราะครูสังเกตเวลาเด็กสี่เนี้ย ต้องต่อเพลงสั้น ๆ ก่อน และมี ทำนองซ้ำ ๆ กันเด็กจะจำได้ไว อีกอย่างสมัยนี้จะไปต่อไอยเรศก็ไม่ได้เพราะจำกัด ด้วยเวลา เพราะสมัยนี้เวลาเรียนอะไรก็ต้องเป็นหลักสูตร เวลามันก็ไม่พอ พ่อแม่ มาดูลูกเห็นลูกสี่แต่ทำนองเดิม ๆ ก็เข้าใจว่าลูกไม่พัฒนาก็เลยสอนเพลงสั้น ๆ ไม่ยาก สำหรับคนที่เริ่มเรียน บางทีเด็กยังสี่ไม่ได้เลยแต่หลักสูตรบังคับเราก็ต้องต่อเพลง ใหม่อีก เนี่ย ข้อเสียของหลักสูตร” (เฉลิม ม่วงแพศรี, สัมภาษณ์, 29 พ.ค. 2548)

ข้อดีของการฝึกเพลงแขกบรเทศ สองชั้น คือ

- 1) เป็นเพลงทำนองสั้น ๆ 2 ท่อน โน้ตบรรทัดสุดท้ายของท่อนแรกและท่อนที่ 2 เป็นทำนองที่ซ้ำกัน จึงทำให้ผู้เรียนสามารถท่องจำทำนองเพลงได้เร็วขึ้น
- 2) การบรรเลงทำนอง ผู้เรียนฝึกการลากคันชักทั้งเสียงสั้นและเสียงยาวให้ ถูกต้องตามจังหวะ
- 3) บรรทัดสุดท้ายของท่อนแรกกับท่อนที่ 2 ทั้งท่อนเป็นแบบบรรเลงเก็บ ซึ่งทำให้ผู้เรียนฝึกในเรื่องจังหวะความห่างของเสียงโน้ตแต่ละตัว
- 4) เพลงทำนองบรรเลงเก็บนี้ฝึกการกดไล่นิ้วของสายซอด้วง เพื่อให้ผู้เรียน จดจำว่าเสียงที่ต้องการสืออยู่นิ้วไหน สายเอกหรือสายทุ้ม
- 5) ฝึกประสาทการรับฟังเมื่อบรรเลงร่วมกับเครื่องดนตรีไทยชนิดอื่น เพราะ เป็นเพลงประเภททางเก็บจึงสามารถทำทางของแต่ละเครื่อง เมื่อผู้เรียนบรรเลงร่วมกับวง จึงฝึกให้ผู้เรียนมีสมาธิในการบรรเลงทางของตน
- 6) การฝึกรับร้อง ทำนองทางเครื่องกับทางร้องใกล้เคียงกัน ผู้เรียนสามารถฝึก รับร้องได้โดยสังเกตจากทำนองร้องของนักร้อง
- 7) จำนวนตัวโน้ตและคันชักมีความสัมพันธ์กันคือสือออก - เข้า - ออก - เข้า ตลอดทั้งเพลง ทำให้ผู้เรียนสามารถบังคับคันชักได้

ข้อเสียของการฝึกเพลงแขกบรเทศ สองชั้น คือ

- 1) เพลงแขกบรเทศ สองชั้น มักไม่คุ้นหูกับผู้เริ่มหัดเรียนดนตรีไทยใหม่ ๆ จึง ทำให้ผู้เรียนต้องใช้เวลาในการจดจำทำนองเพลง

2) ผู้เรียนฝึกลากคั่นซັททั้งเสียงสั้นและเสียงยาวให้ถูกต้องตามจังหวะของเพลง ได้ยาก เพราะอาจยังจับจังหวะไม่ได้ว่าควรจะลากคั่นซັทยาวแค่ไหน

3) รายละเอียดของทำนองแต่ละเครื่องมีความแตกต่างกัน เพราะทำนองของเพลงเปิดโอกาสให้คบบแต่งลูกกลอนเพลงของเครื่องดนตรีแต่ละชนิดได้ จึงอาจทำให้ผู้เรียนสับสนกับทำนองเครื่องดนตรีชนิดอื่นที่ทำนองไม่เหมือนกับซอด้วง

ข้อดีของการฝึกเพลงโยสลัม สองชั้น คือ

1) เพลงโยสลัมเป็นเพลง สองชั้น จังหวะไม่ช้าไม่เร็วเกินไปจึงเหมาะกับผู้ที่เริ่มหัดสีซอด้วง

2) ทำนองบรรเลงของอาจารย์เฉลิมเป็นลูกห่าง ๆ ไม่เก็บรายละเอียดมากนัก ซึ่งสัมพันธ์กับคั่นซັทที่สีด้วย

3) ทำนองเพลงโยสลัมที่อาจารย์เฉลิมสอนไม่มีโน้ตเสียงลาสูง ซึ่งทำให้ผู้เรียนเริ่มแรกไม่ต้องเหยียดนิ้วก้อยซึ่งจะทำให้นิ้วอื่น ๆ ไหลตามลงมาด้วย

4) เมื่อบรรเลงรวมวง ผู้เรียนสามารถสีร่วมวงได้ดีกว่าเพลงประเภทเพลงเก็บ เพราะมีทำนองที่เหมือนกันทั้งวง จึงเหมาะกับผู้ที่เริ่มเรียนและยังไม่แม่นจังหวะเวลาบรรเลงรวมวง

5) การฝึกรับร้อง ทำนองทางเครื่องกับทางร้องใกล้เคียงกัน ผู้เรียนสามารถฝึกรับร้องได้โดยสังเกตจากทำนองร้องของนักร้อง

ข้อเสียของการฝึกเพลงโยสลัม สองชั้น คือ

1) เพลงโยสลัม สองชั้น มักไม่คุ้นหูกับผู้เริ่มหัดเรียนดนตรีไทยใหม่ ๆ จึงทำให้ผู้เรียนต้องใช้เวลาในการจดจำทำนองเพลง

2) ผู้เรียนฝึกลากคั่นซັททั้งเสียงสั้นและเสียงยาวให้ถูกต้องตามจังหวะของเพลง ได้ยาก เพราะอาจยังจับจังหวะไม่ได้ว่าควรจะลากคั่นซັทยาวแค่ไหน

อาจารย์วรยศสอนผู้ที่เริ่มเรียนซอด้วง ในครั้งแรกจะยังไม่สอนเพลงที่เป็นบทเพลงไทย แต่จะเป็นแบบฝึกหัดสีซอด้วงที่อาจารย์วรยศคิดขึ้นมา บางช่วงของแบบฝึกก็เป็นเสมือนเพลงฝึกหัดในตัวด้วยเหมือนกัน อาจารย์วรยศกล่าวว่า

“ที่คิดแบบฝึกหัดขึ้นมาสอนนี้เพราะปัจจุบัน คนที่เริ่มเรียนมักไม่คุ้นกับเพลงไทย หรือที่เรียกว่าไทยเดิม ทั้งเพิ่งหัดสีใหม่ ๆ นิ้วที่กดสายซอกก็มักเพี้ยนอยู่บ้าง ยิ่งถ้าให้กดเสียงลาสูงนิ้วก้อยนี้ ไม่ต้องพูดถึงเลย เพี้ยนระเบิด ครูจึงทำแบบฝึกหัดสีซอด้วงที่ไม่มีเสียงลาสูงให้คนที่หัดสีใหม่ ๆ ฝึก ก็แบ่งเป็น 2 ช่วง คือบทแรกเป็น

แบบฝึกลากคันชักด้วยไถ่นิ้วด้วย ช่วงท้าย ๆ ก็ใส่บทเพลงสั้น ๆ ที่ไม่มีเสียงลาสูง เช่น เพลงลาวครวญ และบทที่ 2 มีเสียงตัวลาสูงให้ฝึกสีหลังจากที่สืบทแรกคล่องแล้วและไม่เพี้ยน” (วรบศ สุขสายชล, สัมภาษณ์, 31 พ.ค. 2548)

ข้อดีของการฝึกสีแบบฝึกหัดบทที่ 1

- 1) ผู้เรียนฝึกลากเสียงโน้ตจังหวะยาว จนถึงลากคันชักเสียงโน้ตจังหวะสั้นที่สุด ฝึกให้ผู้เรียนแม่นจังหวะและแม่นยำเสียง
- 2) แบบฝึกหัดไม่มีโน้ตเสียงลาสูง ทำให้ผู้เรียนไม่ต้องเหยียดนิ้วก้อยซึ่งจะทำให้ นิ้วอื่นๆ ไหลตามลงมา ลดการเพี้ยนเสียงจากการกดนิ้วได้
- 3) ผู้เรียนได้ฝึกจดจำตำแหน่งเสียงของนิ้วที่กด
- 4) บทเพลงประกอบแบบฝึกหัด เป็นบทเพลงสั้นๆ ที่ผู้หัดเรียนสามารถจดจำได้ง่ายและมีความคุ้นหู ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนจดจำทำนองและจังหวะได้เร็วขึ้น
- 5) แบบฝึกหัดในแต่ละช่วงวรรคมีความห่างของจังหวะที่เท่ากัน จึงทำให้ผู้เรียนไม่ต้องกังวลว่าจะตรงช่วงนี้ยาว ตรงช่วงนี้สั้น
- 6) จำนวนตัวโน้ตและคันชักมีความสัมพันธ์กันคือสือออก - เข้า - ออก - เข้า ตลอดทั้งเพลง ทำให้ผู้เรียนสามารถบังคับคันชักได้

ข้อเสียของการฝึกสีแบบฝึกหัดบทที่ 1

- 1) ในวรรคที่ 3 ตัวโน้ตที่เป็นเสียงเดียวกันมีจำนวนซ้ำกันมากไป ซึ่งทำให้ผู้เรียนสับสนกับการนับจำนวนเสียงตัวโน้ต

ข้อดีของการฝึกสีแบบฝึกหัดบทที่ 2

- 1) ผู้เรียนฝึกหัดสีโน้ตเสียงลาสูง
- 2) ผู้เรียนได้ฝึกจดจำตำแหน่งเสียงของนิ้วที่กด
- 3) จำนวนตัวโน้ตและคันชักมีความสัมพันธ์กันคือสือออก - เข้า - ออก - เข้า ตลอดทั้งเพลง ทำให้ผู้เรียนสามารถบังคับคันชักได้
- 4) ในวรรคที่ 2 ฝึกให้ผู้เรียนหัดสีไล่เสียงขึ้นและไล่เสียงลง
- 5) ในวรรคที่ 3 ฝึกให้ผู้เรียนหัดสีทำนองที่ไล่นิ้วโคดสายไปมา ทั้งสายเอกและสายทุ้ม

ข้อเสียของการฝึกตีแบบฝึกหัดบทที่ 2

1) ในวรรคที่ 3 ทำนองที่โคคไปโคคมาของนิ้วและสาย มีความยากเกินไป สำหรับผู้เริ่มเรียนซอด้วง ซึ่งผู้เรียนต้องใช้เวลาในการจดจำทำนองและอาจเกิดความ เบื่อหน่าย

8. การใช้คันชักในเพลงสำหรับฝึกหัด อาจารย์เบญจรงค์ฝึกให้ผู้เรียนหัดตีล็กคันชัก ตั้งแต่เพลงแรก

ข้อดีของการตีล็กคันชัก คือ

- 1) ผู้เรียนไม่ต้องเสียเวลาในการฝึกคันชักหนึ่ง
- 2) เสียงซอที่สือออกมาจะมีอารมณ์ของเพลงดีกว่าตีคันชักหนึ่งตลอดเวลา

ข้อเสียของการตีล็กคันชัก คือ

- 1) ผู้เรียนเสียเวลาในการฝึกหัดล็กคันชักใช้เวลาในการฝึกนาน
- 2) ผู้เรียนไม่สามารถควบคุมคันชักได้ เพราะไม่มีพื้นฐานในการใช้คันชัก

ข้อดีของการตีคันชักหนึ่ง คือ

- 1) ผู้เรียนสามารถควบคุมคันชักได้ และเข้าใจพื้นฐานการใช้คันชัก
- 2) เมื่อผู้เรียนอ่านโน้ตเพลง ผู้เรียนสามารถคาดคะเนการใช้รูปแบบคันชักเองได้

ข้อเสียของการตีคันชักหนึ่ง คือ

- 1) เมื่อผู้เรียนตีเพลงที่ยากขึ้น ผู้เรียนต้องเสียเวลาในการหัดตีล็กคันชัก
- 2) เสียงซอที่สือออกมามักจะทื่อๆ ไม่ได้อารมณ์ของเพลง

ส่วนของอาจารย์เฉลิมและอาจารย์วรยศ สอนให้ผู้เรียนหัดตีคันชักหนึ่งก่อนเป็นอันดับแรกเพราะเป็นคันชักพื้นฐาน เพื่อที่ผู้เรียนจะได้รู้การใช้ซอและคันชักเข้า

ข้อดีของการตีคันชักหนึ่ง คือ

- 1) ผู้เรียนสามารถควบคุมคันชักได้ และเข้าใจพื้นฐานการใช้คันชัก
- 2) เมื่อผู้เรียนอ่านโน้ตเพลง ผู้เรียนสามารถคาดคะเนการใช้รูปแบบคันชักเองได้

ข้อเสียของการตีคันชักหนึ่ง คือ

- 1) เมื่อผู้เรียนตีเพลงที่ยากขึ้น ผู้เรียนต้องเสียเวลาในการหัดตีล็กคันชัก
- 2) เสียงซอที่สือออกมามักจะทื่อๆ ไม่ได้อารมณ์ของเพลง

ข้อดีของการสีลักคันทันซึก คือ

- 1) ผู้เรียนไม่ต้องเสียเวลาในการฝึกคันทันซึกหนึ่ง
- 2) เสียงซอที่สีออกมาจะมีอารมณ์ของเพลงดีกว่าสีคันทันซึกหนึ่งตลอดเวลา

ข้อเสียของการสีลักคันทันซึก คือ

- 1) ผู้เรียนเสียเวลาในการฝึกหัดลักคันทันซึกใช้เวลาในการฝึกนาน
- 2) ผู้เรียนไม่สามารถควบคุมคันทันซึกได้ เพราะไม่มีพื้นฐานในการใช้คันทันซึก

สรุปท้ายบท

วิธีการสอนซอด้วงของอาจารย์ทั้งสามท่าน ได้แก่อาจารย์เบญจรงค์ ธนโกเศศ อาจารย์เฉลิม ม่วงแพศรี และอาจารย์วรยศ สุขสายชลนั้น มีความแตกต่างกันในรายละเอียด วิธีการฝึกสีซอด้วง ซึ่งในแต่ละวิธีก็จะมีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันออกไป ในการฝึกใช้คันชักซอด้วง ผู้เรียนต้องฝึกใช้คันชักซอด้วงโดยจุดเริ่มสีคันชักออกห่างจากหมุดยึดหางม้าให้น้อยที่สุด เพื่อจะได้สีให้เกิดเสียงได้ยาวมากที่สุด และจุดสีคันชักเข้าห่างจากปลายคันชักก็เช่นเดียวกัน ควรมีระยะห่างจากปลายคันชักให้น้อยที่สุด เพื่อจะได้สีให้เกิดเสียงได้ยาวมากที่สุด ดังนั้นรูปแบบการใช้คันชักของอาจารย์วรยศจึงเหมาะสมที่สุด เพราะจากจุดเริ่มคันชักออกและจุดเริ่มคันชักเข้า ทำให้มีพื้นที่ของหางม้าที่ใช้สีสายซอมีมากที่สุด ส่วนการฝึกลากคันชักซอด้วง การลากคันชักซอด้วงแบบของอาจารย์วรยศมีความเหมาะสมมากที่สุด เพราะในการฝึกลากคันชักนั้น ต้องสอนให้ผู้เรียนฝึกลากคันชักช้า ๆ และนานที่สุด เพราะถ้าสีคันชักเร็วเกินไปก็จะทำให้ผู้เรียนสีไม่ครบจังหวะของตัวโน้ต ทำให้เสียงของตัวโน้ตสั้นไม่ครบจังหวะขาดหายห้วน ๆ หรือถ้าสีตลอดเสียงจนร้องแล้วคันชักหมดก่อนเสียงคนร้องก็จะทำให้เพลงที่บรรเลงหมดความไพเราะ การหัดสีสายเปล่าซอด้วงรูปแบบของอาจารย์เฉลิมและอาจารย์วรยศเหมาะสมที่สุด เพราะการฝึกสีสายเปล่าทีละเส้นทั้งคันชักเข้าและคันชักออก จะทำให้ผู้เรียนไม่สับสนในเรื่องของคันชักระหว่างสายทุ้มและสายเอก ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีสมาธิทั้งในเรื่องการใช้คันชัก เวลาในการลากคันชัก และจุดที่เริ่มสีคันชักออกและคันชักเข้าดีขึ้นด้วย ในเรื่องการสอนไล่นิ้วเสียงซอด้วงของอาจารย์วรยศสอนไล่นิ้วซอด้วงดีที่สุด เพราะรูปแบบการไล่นิ้วเสียงซอด้วงของอาจารย์วรยศยังไม่ต้องฝึกนิ้วก้อยเสียงโน้ตตัวลาสูง เพราะเป็นนิ้วที่ค่อนข้างยากสำหรับผู้เรียนที่ฝึกใหม่ ซึ่งช่วงนิ้วของผู้เรียนยังไม่สามารถที่จะเหยียดได้ถึงเสียงโน้ตตัวนี้ได้ ทั้งคันชักก็มีความสัมพันธ์กับจำนวนตัวโน้ตตัวโน้ตที่หัดสีไล่นิ้วมี 8 ตัว เสียงแรกสีคันชักออกจนถึงโน้ตตัวสุดท้ายก็เป็นคันชักเข้าพอดี จึงทำให้ผู้เรียนไม่สับสนในเรื่องของการใช้คันชัก ลักษณะของนิ้วที่กดสายซอด้วงรูปแบบของอาจารย์เฉลิมและอาจารย์วรยศมีความเหมาะสมมากที่สุด เพราะการกดสายที่ปลายนิ้วจะทำให้มือของผู้เล่นสบายเป็นธรรมชาติไม่ต้องเกร็งหรือฝืน อีกทั้งเวลาพรมนิ้วหรือรูดสายก็จะทำได้สะดวกและดีกว่าว่าการใช้ซอนิ้ว ส่วนเรื่องของการสอนเพลงว่าเพลงใดควรจะเป็นเพลงแรกที่ควรสอนให้กับผู้เรียน ผู้วิจัยวิเคราะห์จากแบบฝึกหัดเพลงของอาจารย์ทั้งสามท่าน สามารถแบ่งออกได้เป็นดังนี้ อาจารย์เบญจรงค์สอนในรูปแบบดั้งเดิมคือสอนเหมือนกับครูสมัยก่อนสอนกันมา อาจารย์เฉลิมสอนในรูปแบบกึ่งสมัยเก่าและสมัยใหม่ที่ผสมผสานกัน โดยตัวอาจารย์ได้วิเคราะห์เพลงที่จะสอนว่ามีความเหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่ ซึ่งก็ยังคงใช้เพลงไทยในการสอนอยู่ และอาจารย์วรยศสอนในรูปแบบสมัยใหม่มีได้อิงรูปแบบการสอนสมัยก่อน เพราะอาจารย์วรยศได้วิเคราะห์รูปแบบการสอนให้ง่ายและเหมาะสมกับผู้เรียนในปัจจุบัน ซึ่งในปัจจุบันดนตรีสากลได้

เข้ามามีอิทธิพลและบทบาทร่วมกับดนตรีไทยในหลาย ๆ ด้าน ดังนั้นรูปแบบการสอนของอาจารย์วรยศจึงเอาบทเพลงสากลเข้ามาประยุกต์ในการสอนของอาจารย์ด้วย

ดังนั้นรูปแบบที่เหมาะสมในการสอนเพลงฝึกหัดสีซอดัง ควรจะมีรูปแบบของอาจารย์เฉลิมและอาจารย์วรยศมาประยุกต์ร่วมกัน โดยให้ผู้เรียนเริ่มแบบฝึกหัดสีเบื้องต้นของอาจารย์วรยศ เมื่อผู้เรียนสามารถที่จะต่อเพลงได้แล้วจึงต่อเพลงไทยในรูปแบบการสอนของอาจารย์เฉลิม ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าทำให้การสีเพลงแบบฝึกหัดมีความง่าย เข้าใจง่าย และเหมาะสมกับผู้ที่สนใจหัดเรียนซอดังในยุคปัจจุบันนี้ ในเรื่องการใช้คันทักในเพลงสำหรับฝึกหัด ผู้เรียนเบื้องต้นควรหัดใช้คันทักหนึ่ง หรือคันทัก ออก - เข้า เพราะฝึกหัดง่าย ผู้เรียนเบื้องต้นสามารถฝึกและบังคับคันทักได้ง่ายกว่าการสีคันทัก ดังนั้นรูปแบบการสอนสีคันทักเบื้องต้นในเพลงสำหรับฝึกหัดที่เหมาะสม คือรูปแบบการสอนของอาจารย์เฉลิม ม่วงแพศรีและอาจารย์วรยศ สุขสาขชล